

HOTĂRÎRE Nr. ____
din _____

**cu privire la aprobarea Programului pentru susținerea
populației de etnie romă din Republica Moldova pe anii 2021-2025**

În scopul dezvoltării și promovării unei politici de stat coerente și multidimensionale pentru asigurarea respectării drepturilor, îmbunătățirii calității vieții populației de etnie romă din Republica Moldova și realizării Programului de activitate al Guvernului, Guvernul HOTĂRĂȘTE:

1. Se aprobă Programul pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pe anii 2021-2025 (se anexează).
2. Ministerele și alte autorități administrative centrale:
vor întreprinde măsurile necesare în vederea realizării acțiunilor preconizate pentru implementarea Programului menționat;
vor include politicile și subiectele referitoare la populația de etnie romă în documentele de politici publice sectoriale, conform competențelor;
vor prezenta anual, până la data de 1 februarie, Ministerului Educației, Culturii și Cercetării informația privind implementarea Programului nominalizat.
3. Ministerul Educației, Culturii și Cercetării va prezenta Guvernului anual, până la data de 1 martie, rapoartele anuale de progres privind implementarea Programului.
4. Ministerul Educației, Culturii și Cercetării va elabora raportul final de evaluare a Programului și îl va prezenta Guvernului în termen până la 1 martie după finalizarea implementării Programului.
5. Realizarea acțiunilor stipulate în Programul sus-numit se va efectua din contul și în limitele alocațiilor prevăzute în aceste scopuri în bugetele autorităților și instituțiilor specificate în Planul de Acțiuni, precum și din alte surse, conform legislației în vigoare.
6. Se recomandă elaborarea de către autoritățile administrației publice locale, în baza Programului nominalizat, a planurilor de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă domiciliată pe teritoriul unității administrativ-teritoriale respective.
7. Controlul asupra executării prezentei hotărâri se pune în sarcina Ministerului Educației, Culturii și Cercetării.

PRIM-MINISTRU

Contrasemnează:

Ministrul Educației, Culturii și Cercetării

Ministrul Finanțelor

Ministrul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale

Ministrul Economiei și Infrastructurii

Ministrul Afacerilor Interne

Ministrul Justiției

**Programul pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova
pe anii 2021-2025**

I. INTRODUCERE

Programul pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pe anii 2021-2025 (în continuare – *Program*) este un document de politici publice pe termen mediu ce descrie obiectivele și acțiunile pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova ce urmează a fi realizate în următoarele *domenii prioritare*:

1. Educație;
2. Sănătate;
3. Muncă și dezvoltarea antreprenoriatului;
4. Protecție socială și locuințe;
5. Participarea romilor în viața publică, inclusiv în procese decizionale;
6. Combaterea discriminării;
7. Drepturile persoanelor rome migrante și combaterea traficului de ființe umane;
8. Activitatea mediatorilor comunitari;
9. Cultura și mass-media.

Programul respectă cerințele referitoare la structura și conținutul acestui document de politici, corespunzător prevederilor Hotărîrii Guvernului (HG) nr.386/2020 cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice și Legii nr.100/2017 cu privire la actele normative.

În vederea consolidării relațiilor interetnice în Republica Moldova prin crearea condițiilor necesare pentru realizarea drepturilor social-culturale ale minorităților naționale/etnice, în *Planul de acțiuni al Guvernului pentru anii 2020-2023* (aprobat prin HG nr.848/2020) este prevăzută acțiunea nr.7.43.2 *Elaborarea și aprobarea Planului de acțiuni pentru anii 2021-2024 pentru susținerea populației de etnie romă*.

Un subiect similar prevede subacțiunea 1.3: *Elaborarea Planului de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pe anii 2021–2025* al Obiectivului II din *Planul național de acțiuni în domeniul drepturilor omului (PNADO) pentru anii 2018–2022* (aprobat prin HG nr.89/2018).

Prin avizul nr. 21-06-10862 din 02.12.2020 Cancelaria de Stat a comunicat despre susținerea inițierii elaborării Programului, în conformitate cu dispozițiile specificate în pct.34 subpct.5)

din HG nr.386/2020. Urmare acestui aviz, a fost elaborat prezentul Program cu Planul de acțiuni, ca parte componentă a acestuia.

Programul susține prevederile *Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027* (aprobat prin HG nr.1464/2016) și contribuie la realizarea domeniilor prioritare din cadrul strategiei vizate: (I) Participare la viața publică; (II) Dialogul intercultural și apartenența civică la statul Republica Moldova; (III) Mass-media.

Programul ține cont și de *Agenda comunității romilor din Republica Moldova pentru anii 2017-2027*, propusă de reprezentanții celor 35 organizații ai societății civile a romilor din Republica Moldova, membri ai Platformei naționale ”Coaliția Vocea Romilor”, precum și de *Planul de Acțiune strategic al Consiliului Europei pentru incluziunea romilor (2020-2025)*.

Elaborarea noului Program reflectă al patrulea ciclu consecutiv de planificare a acțiunilor pe termen mediu pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova, precedentele cicluri acoperind perioadele 2007-2010, 2011-2015 și 2016-2020.

Pentru a îmbunătăți situația economică a romilor și a asigura participarea lor activă la viața socială și politică din țară, până acum au fost implementate:

- *Planul de acțiuni pentru susținerea Țigănilor/romilor din Republica Moldova pe anii 2007-2010* (aprobat prin HG nr. 1453/2006, cu modificări și completări);
- *Planul de acțiuni privind susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2011–2015* (aprobat prin HG nr. 494/2011, cu modificări și completări);
- *Planul de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pe anii 2016-2020* (aprobat prin HG nr.734/2016, cu modificări și completări).

La momentul actual, este necesară asigurarea consecutivității de planificare a acțiunilor pe termen mediu pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova, acest fapt fiind generat de expirarea validității și pierderea actualității Planului de acțiuni pe anii 2016-2020.

Printre principalele realizări ale *Planului de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pe anii 2016-2020* pot fi menționate următoarele:

- aprobarea curriculei la disciplina „Istoria, cultura și tradițiile romilor în Republica Moldova” și „Educația interculturală”;
- asigurarea transportării gratuite a elevilor romi din localitățile rurale la și de la instituțiile de învățământ pe distanțe ce depășesc 2 km;
- creșterea numărului persoanelor de etnie romă înregistrate cu statut de șomer la agențiile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă;

- identificarea posibilităților de acordare a ajutoarelor materiale romilor din familiile social vulnerabile pentru reabilitarea/reparația caselor de locuit, conform legislației în vigoare. Urmare a accidentului tehnic, în formă de prăbușire parțială al blocului locativ 02 din or.Otaci, str. Prieteniei, nr. 153, 70 de familii, preponderent de origine romă, au fost despăgubite pentru valoarea locuințelor distruse, conform HG aprobate cu privire la alocarea mijloacelor financiare (HG nr. 367/2019 și HG nr. 407/2019);
- simplificarea considerabilă a procesului de stabilire a identității și de obținere a actelor de identitate, inclusiv pentru persoanele de etnie romă. Ca urmare a amendamentelor operate la Regulamentul privind eliberarea actelor de identitate și evidența locuitorilor Republicii Moldova, aprobat prin HG nr. 125/2013, au fost extinse categoriile de persoane, care sunt în drept să depună declarația pe propria răspundere pentru identificarea persoanelor ce nu au fost identificate sau identificarea anterioară a cărora nu poate fi probată (nu au acte de identitate și nici rude gradul I-III care să le identifice).

Totodată, conform Rapoartelor de monitorizare alternative (realizate de Secretariatul Coaliției „Vocea Romilor” în cadrul proiectului „Pas cu pas găsim soluții pentru Romii din Republica Moldova”, implementat de Asociația Obștească Coaliția „Vocea Romilor” cu suportul Fundației Est-Europene, în parteneriat cu Centrul „Parteneriat pentru Dezvoltare”, din resursele acordate de Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare (SDC) și Suedia), se constată carențe în realizarea mai multor acțiuni. De exemplu, urmare implementării Planului de acțiuni pe anii 2016-2020, 2/3 din acțiuni au fost realizate parțial, circa o 1/3 din acestea au rămas nerealizate și doar câteva acțiuni au fost realizate integral.

Ținând cont de nivelul necorespunzător de realizare a acțiunilor, acoperirea financiară insuficientă și lipsa de capacități instituționale limitate, se impune elaborarea unui Program pentru perioada 2021-2025, conform prevederilor HG nr.386/2020. Și analiza situației socio-economice a populației de etnie romă din Republica Moldova relevă necesitatea continuării eforturilor Guvernului prin aprobarea și implementarea unui program pe termen mediu.

Conform rezultatelor Studiului UN Women *”Efectele crizei provocate de pandemia COVID-19 asupra populației de etnie romă din Republica Moldova”*, elaborat în anul 2020, pandemia COVID-19 a determinat o serie de schimbări și efecte asupra populației în general, și în special asupra etnicilor romi. Această etnie a fost afectată disproporționat atât în plan economic, cât și social, situație determinată preponderent de nivelul scăzut de trai și de nivelul accentuat de marginalizare socială a mai multor persoane de etnie romă.

Cu toate că măsurile întreprinse în anul 2020 la nivel național au fost orientate spre diminuarea efectelor negative ale pandemiei COVID-19, totuși acestea au determinat că mai multe familii de etnie romă să fie defavorizate. Cercul vicios al sărăciei, al șomajului și al accesului slab la serviciile publice, în care trăiesc romii, a expus populația de etnie romă la o vulnerabilitate și marginalizare mult mai pronunțată în contextul crizei pandemice.

Generalizând cele expuse, romii sunt considerați drept un grup vulnerabil al populației, care cere o atenție sporită din partea Guvernului Republicii Moldova, iar elaborarea Programului are drept *scop* soluționarea multiplelor probleme și constrângeri cu care se confruntă aceștia și țintește atingerea schimbărilor principiale de îmbunătățire a situației populației de etnie romă.

Astfel, în Program au fost reflectate:

- Analiza situației socio-economice și respectării drepturilor omului a populației de etnie romă din Republica Moldova;
- Descrierea situației la care se dorește să ajungă și impactul pe termen mediu - schimbările care vor interveni datorită implementării Programului și impactul principalelor acțiuni propuse cu indicatori de măsurare a gradului de atingere a rezultatelor planificate;
- Un set de intervenții sistemice ce ar contribui la creșterea calității vieții și îmbunătățirea situației populației de etnie romă în domeniile prioritare propuse.

În virtutea faptului că populația de etnie romă este o comunitate cu profil complex de vulnerabilitate, pentru soluționarea problemelor romilor este necesară o abordare intersectorială din partea autorităților publice centrale și locale.

În procesul elaborării Programului a fost asigurată corelarea și sinergia dintre domeniile de politici identificate: educație, sănătate, piața muncii, protecție socială, infrastructură, egalitatea de gen etc. Totodată, se recomandă și integrarea aspectelor privind incluziunea populației de etnie romă în *documentele de politici sectoriale*: educație, dezvoltare economică și ocuparea forței de muncă, sănătate publică, dezvoltare regională și infrastructură etc. Așadar, Programul vine să suplinească cadrul de planificare strategică pentru îmbunătățirea situației romilor în domeniile relevante, iar prevederile acestuia urmează a fi inserate în documentele de politici publice aprobate ulterior de Guvern.

Programul este elaborat de către Ministerul Educației, Culturii, Cercetării (MECC), iar părțile implicate în elaborarea Programului sunt membrii *Grupului de lucru interinstituțional*, creat

în cadrul ministerului, care constă din reprezentanții autorităților/instituțiilor de stat, societății civile, partenerilor de dezvoltare etc.

Implementarea Programului va fi eficientă doar în cazul orientării acestuia spre măsuri reale de incluziune a populației de etnie romă, implicării autorităților și instituțiilor de stat relevante, asigurării unui nivel adecvat de monitorizare și finanțare.

II. ANALIZA SITUAȚIEI

În cadrul recensământului populației din 2014 au fost înregistrate 9323 de persoane ce s-au identificat ca fiind de etnie romă, ceea ce constituie 0,3% din totalul populației.

Deși reprezintă doar o mică pondere din populația Republicii Moldova, romii rămân cea mai mare minoritate etnică din Europa de Est și Centrală (România, Bulgaria, Ungaria) și una dintre cele mai dezavantajate.

În *Raportul Comisarului pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei* din 2020 se menționează că din cauza reticenței și nedorinței raportate în rândul romilor de a se autoidentifica în cadrul recensămintelor, de teama stigmatizării și a discriminării, numărul real al acestora se estimează a fi mai mare. Conform diferitor surse (rapoartele, studiile, sondajele efectuate de organizațiile internaționale și nonguvernamentale), estimările numărului populației de etnie romă în Republica Moldova variază de la 9000 la 250000 persoane.

Este de menționat că din cauza incertitudinii și a problemelor de autoidentificare (majoritatea romilor nu declară oficial apartenența etnică), este dificilă determinarea numărului exact al populației de etnie romă din Moldova, nemai vorbind despre operarea cu cifre privind gradul de reprezentare a romilor în diferite domenii.

Cea mai mare pondere a populației de etnie romă este concentrată în raioanele: Ocnița, Basarabeasca, Soroca, Edineț, Nisporeni, Râșcani, Glodeni, Taraclia, Drochia, Hâncești, Leova și Călărași. Urmare cartografierii comunităților rome s-au identificat peste 50 de localități cu populația compactă a romilor, preponderent fiind din mediul rural. În continuare se va prezenta analiza situației populației de etnie romă din Republica Moldova conform *domeniilor prioritare*, propuse în Program.

Pentru identificarea corectă a priorităților și principiilor aplicate la elaborarea Programului s-a efectuat analiza disproporționalităților nu doar între mediul rural și urban, dar și la nivel de grupuri vulnerabile ale populației (femei, tineri, persoane în etate etc.), unități administrative teritoriale etc., astfel încât obiectivele strategice și acțiunile propuse să asigure eliminarea reală a inechităților și dezavantajelor în ceea ce privește incluziunea socială a romilor.

1. Educație

Nivelul scăzut de conștientizare a importanței și necesității educației populației de etnie romă, dar și situația financiară precară devin factorii principali care influențează asupra utilizării serviciilor de educație, precum și absenteismului și părăsirii timpurii a sistemului de educație generală. Frecventarea sporadică a instituției de învățământ este o trăsătură a comportamentului școlar al elevilor romi.

Conform datelor *Raportului privind implementarea Planului de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pe anii 2016-2020*, elaborat de Agenția Relații Interetnice (ARI), situația în domeniul Educație se prezintă în felul următor:

- Copiii de etnie romă au acces în instituții de educație timpurie. În 2020 în aceste instituții au fost înrolați 330 de copii de etnie romă. Este de menționat că, comparativ cu anul 2016, situația cu accesul copiilor romi în instituțiile vizate s-a îmbunătățit semnificativ (de la cca 200 la 330 de copii, adică o creștere de 40% în 5 ani). Necăutând la faptul că autoritățile publice locale în mediul urban și rural acoperă costurile de întreținere a instituțiilor de educație timpurie, inclusiv alimentația, unii copii romi nu frecventează aceste instituții din diferite motive: refuzul părinților, neconformitatea actelor necesare pentru înscriere, lipsa vaccinării la unii copii, situația financiară precară, accesibilitatea redusă și distanțele lungi până la grădiniță, necunoașterea limbii române etc.;
- În rezultatul colaborării autorităților locale, administrațiilor instituțiilor de învățământ și a reprezentanților comunităților de romi, 1634 copii de etnie romă au fost școlarizați în sistemul de învățământ obligatoriu în 2020. Totodată, conform datelor MECC, în anul de studii 2019-2020 10 copii romi au fost neșcolarizați și 52 de copii romi au abandonat școala;
- În total cei peste 200 de copii de etnie romă, care au avut nevoie de transport, au beneficiat de serviciile de transportare gratuite la/de la o instituție de învățământ. Este de menționat că, conform legislației în vigoare, toate administrațiile publice locale asigură transportarea gratuită a elevilor din localitățile rurale la și de la instituțiile de învățământ, pe distanțe ce depășesc 2 km, dacă în localitatea de domiciliu a elevului nu activează o instituție de învățământ general corespunzătoare nivelului de studii al acestuia (primar, gimnazial, liceal);
- Circa 250 de copii de etnie romă au frecventat anual orele de meditație sau li s-a oferit sprijin în pregătirea temelor de acasă în cadrul instituțiilor de învățământ, centrelor

comunitare, Centrelor de resurse pentru tineret, bibliotecilor teritoriale etc. Spre regret, nu toți copiii beneficiază de ore de meditație și nu reușesc să îndeplinească tema pentru acasă, alt impediment fiind nivelul scăzut de alfabetizare a părinților. Din cauza situației epidemiologice, cauzată de virusul COVID-19, în anul 2020 nu în toate instituțiile de învățământ a fost posibilă organizarea programelor de meditație. Totodată, copii romi, care întâmpină dificultăți în pregătirea temelor de acasă, sunt susținuți, la necesitate, de către cadrele didactice și cadrul didactic de sprijin după orele de curs.

- Pe parcursul ultimilor ani, MECC a întreprins măsuri pentru a asigura accesul la studii superioare și profesional tehnice a copiilor de origine romă. Admiterea în instituțiile de învățământ profesional-tehnic și în instituțiile de învățământ superior se realizează conform Regulamentului de organizare și desfășurare a admiterii la programele de formare profesională tehnică și Regulamentului cadru privind organizarea admiterii în ciclul I – studii superioare de licență, conform căroră 15 la sută din numărul total de locuri (la fiecare specialitate / meserie), prevăzute în planul de admitere cu finanțare de la bugetul de stat, se rezervează pentru mai multe următoarele categorii de candidați, printre care sunt și copii de etnie romă. Astfel, în sesiunea de admitere 2020-2021 au fost înmatriculați doar 2 studenți (comparativ cu 18 studenți în sesiunea 2019-2020). În sesiunea 2020-2021 15 elevi romi au fost admiși în instituțiile de învățământ profesional tehnic (comparativ cu 66 în anul 2019). Este de menționat că, persoanele cu studii superioare constituie doar 1% din totalul populației rome, iar mulți dintre abiturienți/ elevi/ tineri de etnie romă, la completarea cererilor de înmatriculare, nu-și identifică apartenența etnică, din aceste considerente numărul exact de studenți de etnie romă nu poate fi stabilit.
- Este de menționat că copii romi beneficiază de accesul la educație gratuită garantat de stat și manualele școlare, precum și studiază disciplina „Istoria, cultura și tradițiile romilor din Republica Moldova”.

Conform datelor MECC, peste 220 de copii de etnie romă se află în risc de abandon școlar. Este de menționat că instituțiile de învățământ anual elaborează planuri de acțiuni pentru prevenirea și combaterea abandonului și absenteismului școlar, conform Instrucțiunii privind prevenirea și combaterea abandonului și absenteismului școlar, aprobată prin Ordinul MECC al RM nr.559 din 12 iunie 2015.

Printre cauzele abandonului școlar și a neșcolarizării copiilor de etnie roma pot fi menționate următoarele: lipsa unui parteneriat eficient între instituția de învățământ, primărie și părinții romi; plecări cu părinții la muncă; refuzul părinților și efortul redus al acestora în încurajarea copiilor de a studia; rata înaltă a analfabetismului părinților romi; lipsa locului permanent de trai sau condițiilor necesare pentru a studia acasă; accesul limitat la orele de meditație în instituțiile de învățământ; problemele de sănătate ale copiilor; vagabondaj; starea materială precară; discriminarea în școli, bullying și atitudinea necorespunzătoare față de copiii romi din partea colegilor și chiar cadrelor didactice; distanțele lungi până la școală; căsătorii timpurii etc.

Astfel, la nivel de administrație publică locală sunt formate grupuri mobile de lucru în componența cărora se includ cadre didactice, părinți, colaboratori ai primăriilor, inclusiv mediatorii comunitari, organelor de drept, reprezentanți ai poliției de sector.

Acțiunile întreprinse pentru prevenirea absenteismului și abandonului școlar sunt:

- discuții sistematice cu părinții și după necesități;
- includerea în liste privind acordarea ajutorului material în vederea școlarizării elevilor la solicitarea primăriei;
- vizite la domiciliu cu implicarea psihologului școlar, cu implicarea autorităților din primărie (asistentul social, polițistul de sector, mediatorul comunitar al romilor) după necesități;
- monitorizarea zilnică a frecvenței de către directorul adjunct pentru educație, psihologul școlar și diriginte.

Specialiștii organelor locale de specialitate în domeniul învățământului, în comun cu administrația instituțiilor de învățământ, întreprind măsuri necesare pentru reîncadrarea elevilor în sistemul de învățământ. În cadrul instituțiilor se organizează diverse activități cu părinții elevilor de etnie romă pentru a găsi căile viabile în soluționarea problemelor apărute cu privire la școlarizarea, absenteismul, integrarea școlară a copiilor romi, implicarea copiilor de etnie romă în activități extracurriculare și sportive, organizarea activităților în colaborare cu mediatorul comunitar din localitate, organizația obștească a romilor "Corona Romani", Institutul pentru Inițiative Rurale și Centru de resurse pentru tineret "Dacia"; consiliere psihologică pentru elevii, consilierea părinților pe teme ce țin de motivarea studiilor, importanța absolvirii învățământului general obligatoriu și frecventarea zilnică a școlii, discuții cu liderii comunității roma.

În studiul *Manifestul Femeilor Rome* din 2019 se prezintă următoarea informație referitor la accesul fetelor și femeilor rome la educație: 22,8% din respondente au studii doar până la 4 clase, deși 57,8% dintre acestea ar fi dorit să-și continue studiile. Conform datelor chestionării, doar 36,6% din femeile rome au studii garantate de stat. În același timp, 42,4% femei rome consideră că romii au acces limitat la educație și 20% din copii romi nu se simt confortabil la școală, adică fiecare al cincilea.

Una din recomandările *Comitetului pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor (CEDAW)*, prezentate în Observațiile finale privind cel de-al 6-lea raport periodic al Republicii Moldova din 10 februarie 2020 referitor la accesul la educație al fetelor/femeilor rome, este următoarea. Ținând cont de rata ridicată a abandonului școlar în rândul elevelor din zonele rurale și al celor ce aparțin grupurilor etnice minoritare se recomandă: ”Elaborarea de programe incluzive de reintegrare pentru femeile și fetele ce au abandonat școala, inclusiv din ... comunitățile rome”.

La rîndul său, Comitetul *consultativ pentru Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale (ACFC)* în cel de-al patrulea Aviz pentru Republica Moldova din 25 mai 2016 a recomandat Guvernului: coordonarea eficientă cu reprezentanții romilor a tuturor măsurilor luate pentru îmbunătățirea accesului romilor la drepturi și servicii publice și asigurarea angajării mediatorilor comunitari pentru promovarea proactivă a accesului egal la educație al copiilor romi.

Pandemia COVID-19 din anul 2020 a afectat negativ accesul la educație al copiilor romi, majoritatea din aceștia neavând acces la învățământul online (la distanță) din cauza lipsei tehnicii de calcul sau gadgeturi-lor necesare, neorganizării orelor de meditație în instituțiile de învățământ, înrăutățirii situației materiale a părinților, lipsei accesului la Internet etc.

Sistematizând cele expuse, deficitul de cultură generală, persistența atitudinilor discriminatorii și a prejudecăților legate de populația romă și, implicit, un nivel scăzut de educație al copiilor romi rezultă în creșterea distanței sociale dintre romi și populația non-romă și, ulterior, la excluderea romilor și menținerea cercului vicios al sărăciei.

2. Sănătate

Accesul limitat la serviciile de sănătate publică, rata relativ mică a populației de etnie romă ce dispune de polițe de asigurare obligatorie de asistență medicală și neadresarea la timp la medici constituie probleme majore. Trebuie menționat faptul că, din cauza inegalităților rurale-urbane mari existente în ceea ce privește exercitarea dreptului la asistență medicală, romii au acces disproporționat de limitat la servicii de sănătate.

Starea de sănătate a etnicilor romi este afectată de modul nesănătos de viață și vicii (fumatul, consum de droguri etc.), cauzată de situația financiară precară, precum și dificultățile legate de accesul lor la servicii medicale și medicină. Romii suferă mult mai frecvent de boli cronice, în special de boli cardiovasculare, urmate de probleme ale aparatului respirator și ale sistemului digestiv. Femeile rome beneficiază rar de servicii de sănătate reproductivă, care sunt disponibile la nivel de comunitate. De asemenea, unii dintre copii romi de până la 14 ani nu sunt vaccinați.

Conform datelor *Raportului privind implementarea Planului de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pe anii 2016-2020*, elaborat de ARI, situația în domeniul Sănătate se prezintă în felul următor:

- Neutilizarea posibilităților garantate de stat în domeniul sănătății (medicamente compensate și parțial compensate, imunizarea gratuită, examene profilactice gratuite în cadrul asistenței medicale primare ș.a.) se soldează cu un acces redus la servicii medicale și o adresabilitate scăzută a populației de etnie romă pentru asistență medicală din cauza multor factori: lipsa de cunoștințe/informații de bază în rândul populației rome cu privire la serviciile de asistență medicală primară gratuite și alte servicii de asistență medicală disponibile, lipsa documentelor de identitate sau accesibilitatea limitată la servicii medicale calificate în zonele rurale etc.;
- Compania Națională de Asigurări în Medicină a organizat 50 de întruniri referitor la informarea populației de etnie romă despre beneficiile încadrării în sistemul asigurării obligatorii de asistență medicală în localitățile compact populate de romi din raioanele Soroca și Ocnița;
- Peste 150 de tineri de etnie romă au beneficiat de serviciile consultative ale Centrelor de Sănătate Prietenoase Tinerilor.

Conform rezultatelor *sondajului de opinie* desfășurat de CBS-Axa la comanda Centrului ”Parteneriat pentru Dezvoltare” în 2018, doar cca 49% din romi dețin asigurare medicală, 37% din romi nu s-au adresat la medic chiar dacă au avut nevoie și pentru circa 25% a constituit o mare dificultate să se interneze în spital, bariera de bază enunțată fiind lipsa banilor.

Accesul limitat la asigurarea medicală, pe de o parte, determină un nivel redus de adresabilitate la servicii medicale, iar, pe de altă parte, indică și vulnerabilitatea acestui grup pe piața muncii. Grupurile, care dispun cel mai puțin de asigurare obligatorie de asistență medicală, sunt cele care optează pentru ocuparea informală.

Cea mai mare cuprindere se atestă în cazul persoanelor în etate rome – 78%, asigurarea medicală a acestora fiind acoperită de către sistemul național de asigurări. Cu toate acestea, ponderea persoanelor în etate rome, care dețin asigurare obligatorie de asistență medicală, este mai mică comparativ cu populația non-romă (94,5%).

În studiul *Manifestul Femeilor Rome* din 2019, realizat pe eșantionul de 476 de femei de etnie romă din 48 de localități, se constată că 28% dintre femeile de etnie romă nu au vizitat nici un medic în ultimii 1-5 ani. Una din 3 femei a raportat discriminare din partea personalului medical. 70 la sută dintre femei nu au acces la informații despre sănătate și igienă. Alți factori, care împiedică accesul femeilor și copiilor romi la asistență medicală, sunt plățile neformale, precum și distanțele lungi până la cea mai apropiată instituție medicală.

Din perspectiva sănătății, persoanele de etnie romă s-au dovedit a fi mai vulnerabile în perioada pandemiei COVID-19. Conform rezultatelor Studiului UN Women *”Efectele crizei provocate de pandemia COVID-19 asupra populației de etnie romă din Republica Moldova”*, elaborat în anul 2020, mai mult de jumătate dintre persoanele rome au suferit probleme legate de sănătatea mintală/ emoțională, mai expuse, în acest sens, fiind femeile. Totodată, acestea au avut acces limitat la servicii de bază, precum ar fi asistență socială, servicii medicale, echipamente de protecție etc.

La nivel național, pentru mai mulți romi este dificil să facă față măsurilor impuse pentru diminuarea efectelor crizei pandemice COVID-19. Iarăși nivelul pronunțat de sărăcie vine să argumenteze aceasta, întrucât anume din cauza dificultăților financiare, mai multe familii rome nu au avut și nu vor avea posibilitatea să-și procure produse de protecție, precum măști, mănuși, produse igienice, dezinfectanți – măsuri esențiale pentru protejare în perioada pandemiei. Astfel, aceasta sporește riscul că anume cele mai vulnerabile categorii de romi să fie expuși extrem de mult în fața confruntării cu pandemia, în special în ceea ce vizează sănătatea lor.

Generalizând cele expuse, accesul redus al populației de etnie romă la servicii medicale este cauzat de lipsa polițelor medicale de asigurare obligatorie de asistență medicală, prețul înalt al medicamentelor, atitudinea discriminatorie din partea cadrelor medicale, distanțe lungi până la instituțiile medicale și, în special, lipsa informației despre programele de stat: vaccinarea gratuită, controale medicale etc. Lipsa cunoștințelor despre aceste programe, adresarea tardivă a romilor după asistență medicală, cunoștințele insuficiente în educația sanitară, neglijență pentru sănătate, de asemenea, se numără printre constrângerile în domeniul realizării dreptului la cel mai înalt standard de sănătate.

3. Muncă

Promovarea oportunităților de muncă decentă reprezintă un instrument necesar pentru a rupe cercul vicios al sărăciei cu care se confruntă o mare parte a populației de etnie romă din Republica Moldova. Ratele de ocupare și veniturile în rândul populației de etnie romă sunt mult sub cele înregistrate la nivelul întregii populații.

Conform datelor Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă, majoritatea romilor angajați efectuează munci slab remunerate, care nu solicită calificări speciale sau activează în calitate de zilieri, neavând o sursă stabilă de venit la locul de trai. Se atestă preferința implicării în activități de scurtă durată: în comerț sau agricultură, precum și lipsa capitalului inițial pentru lansarea afacerilor.

Practicile existente arată că și agenții economici din Moldova sunt sceptici în angajarea romilor, atât din cauza nivelului scăzut de studii, a stereotipurilor persistente, cât și a lipsei experiențelor pozitive de activitate a romilor.

Cît privește afacerile, romii depun un efort mai mic în lansarea și legalizarea unui business privat, preferînd să nu se implice în afaceri oficiale, ci mai curînd în activități nedecarate legate de comerț, agricultură, construcții etc.

Conform datelor *Raportului privind implementarea Planului de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pe anii 2016-2020*, elaborat de ARI, situația în domeniul Muncă se prezintă în felul următor:

- Subdiviziunile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă (STOFM) au înregistrat cu statut de șomer 1427 de persoane de etnie romă, dintre care 825 de femei (57,8%);
- În urma acordării serviciilor de intermediere au fost plasate în câmpul muncii 198 de persoane de etnie romă (13,8% din totalul persoanelor de etnie romă înregistrate), dintre care 98 de femei (49,4%);
- Din totalul șomerilor de etnie romă înregistrați: 1217 de persoane (85,2%) au fost pentru prima dată în căutarea unui loc de muncă, 126 de persoane (8,8%) au pierdut recent locul de muncă și 84 persoane (5,8%) au revenit pe piața muncii după o întrerupere lungă;
- Persoanele de etnie romă, înregistrate la STOFM cu statut de șomer, au absolvit: studii primare sau fără școală – 1098 de persoane (76,9%), gimnaziale – 260 de persoane (18,2%), liceale/medii generale – 32 de persoane (2,2%), secundar profesionale – 31 de persoane (2,1%), colegiale și superioare de licență – 6 persoane (0,4%);

- Luând în considerație nivelul de studii minim pe care îl dețin persoanele de etnie romă, înregistrate la STOFM cu statut de șomer, este complicată înmatricularea acestora la cursurile de formare profesională. Astfel, în 2019 cursurile de formare profesională au absolvit 7 șomeri de etnie romă (0,4% din totalul șomerilor romi înregistrați), din care 5 femei. Profesiile/meseriile căpătate după absolvirea cursurilor au fost: bucătar, manichiuristă, frizer, cofetar, chelner, cusătoreasă;
- Șomajul are efecte negative și profunde asupra populației rome, fiind de 2 ori mai înalt în comparație cu populația non-romă.

În dinamică, situația pe domeniul Muncă este reflectată în tabelul nr.1.

Tabelul nr.1. Dinamica indicatorilor pe domeniul Muncă pentru populația de etnie romă din Republica Moldova*

Indicator	2016	2017	2018	2019
Numărul romilor înregistrați cu statut de șomer la STOFM	814	1599	1902	1427
<i>inclusiv</i> : numărul romilor pentru prima dată în căutarea unui loc de muncă	721	1397	1666	1217
<i>inclusiv</i> : numărul romilor cu studii primare sau fără școală	609	1183	1415	1098
Numărul romilor plasați în câmpul muncii	77	152	203	198
Numărul romilor ce au beneficiat de ajutor de șomaj	2	2	7	9
Numărul romilor ce au absolvit cursurile de formare profesională	6	15	4	7

Sursa: *Rapoartele anuale cu privire la implementarea Planului de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pe anii 2016-2020.*

Analiza datelor din tabel relevă următoarele tendințe pentru perioada 2016-2019:

- Numărul romilor înregistrați la STOFM cu statut de șomer este creștere. Mulți din aceștia doresc să beneficieze de acest statut, fiind eligibili pentru acordarea ajutorului social;
- Majoritatea romilor cu statut de șomer sunt pentru prima dată în căutarea unui loc de muncă și au studii primare sau sunt fără școală;

- Crește și numărul romilor plasați în câmpul muncii, dar ponderea acestora față de numărul total al romilor înregistrați cu statut de șomer este foarte mică (cca 10%);
- Numărul romilor, care au absolvit cursurile de formare profesională, continuă să fie foarte mic.

Conform unui *sondaj de opinie* desfășurat de CBS-Axa la solicitarea Centrului "Parteneriat pentru Dezvoltare" în anul 2019, în rândul populației de etnie romă doar 4,5% dintre respondenți au menționat că erau angajați, iar 39,7% erau șomeri. Cca 80% din tinerii romi pot fi atribuiți la categoria NEET, adică nu participă la careva activități educaționale sau profesionale (de muncă).

O treime dintre romii din Republica Moldova sunt implicați în activități agricole sezoniere, care reprezintă principala sursă de venit pentru familiile lor. Astfel, activitățile economice, în care preponderent se implică romii, sunt volatile, sezoniere și neformale.

De asemenea, este atestată și o participare redusă a femeilor rome pe piața muncii, fapt ce poate fi explicat printr-o percepție tradițională a rolului femeii de a crește copii și de a îngriji casa, discriminarea și stereotipurile existente, dar și prin nivelul redus al studiilor. Femeile de etnie romă sunt prinse într-un cerc vicios în care accesul limitat la educație și formare profesională limitează potențialul de a participa pe piața muncii, ceea ce, la rândul său, le determină să rămână în continuare vulnerabile în fața sărăciei.

În baza unui *sondaj de opinie* desfășurat de CBS-Axa la solicitarea Centrului "Parteneriat pentru Dezvoltare" în anul 2018, s-a constatat că circa 84% din populația de etnie romă susține faptul că pentru o femeie este cel mai important grija de casă și de a găti pentru familie. În același timp, peste 35% din respondenți consideră că dacă o femeie romă este angajată în câmpul muncii, aceasta reduce din posibilitățile bărbaților, întrucât le iau o parte din posturile vacante.

Conform *Raportului Unequal Moldova*, elaborat în 2019, datorită includerii limitate a romilor pe piața muncii sau în alte activități productive, inegalitățile în ceea ce privește nivelul de deprivare monetară sunt observate în gospodăriile romilor mai mult în comparație cu familiile non-rome. Conform datelor chestionării, 84,7% din femei rome nu au un loc de muncă oficial, dintre care 6,7% au atestat atitudine discriminatorie pe baza etniei în procesul de angajare. Alte motive de neangajare a femeilor rome în câmpul muncii sunt: lipsa locurilor de muncă (17,5%); lipsa studiilor (15,6%); grijă față de un membru de familie (15,6%); motive de sănătate (10,1%) și altele (34,5%).

Criza pandemică COVID-19 a accentuat inegalitățile în rândul populației de etnie romă în contextul ocupării pe piața muncii, femeile fiind mai defavorizate. Cu toate că și până la debutul pandemiei, încadrarea în câmpul muncii a romilor era o problemă destul de pronunțată în Republica Moldova, pandemia a determinat ca situația dată să devină și mai instabilă.

Conform rezultatelor Studiului UN Women *”Efectele crizei provocate de pandemia COVID-19 asupra populației de etnie romă din Republica Moldova”*, elaborat în anul 2020, constatăm că circa 42% din persoanele rom ce au vârsta cuprinsă între 35-49 de ani s-au confruntat cu pierderea locului de muncă în 2020. Circa 70% din respondenții fără studii sau cu studii primare (până în clasa a 4-a) au raportat că și-au pierdut serviciul.

Efectele negative ale crizei pandemice au fost resimțite mai dur în special de femeile de etnie romă, acestea fiind cele care, într-o proporție mai mare, au rămas fără un loc de muncă sau au fost trimise în concediu neplătit sau parțial plătit. De menționat că, conform rezultatelor studiului vizat, triplu mai multe femei rom ce au indicat că au rămas fără muncă în perioada dată, comparativ cu bărbații romi.

La fel, efectele pandemiei COVID-19 s-au răsfârșit direct și asupra diminuării veniturilor populației de etnie romă, evidențiind mai multe canale de accentuare a vulnerabilității financiare a acestora. În contextul în care în perioada crizei pandemice mai mulți romi, în special femei, și-au pierdut locul de muncă, putem afirma faptul că situația financiară a acestora s-a înrăutățit și mai mult. Un prim canal de amplificare a vulnerabilității financiare a fost reducerea veniturilor din activitățile salariale.

Sistematizînd cele expuse mai sus, lipsa posibilităților de angajare și insecuritatea socială pe piața muncii se răsfrîng în mod negativ asupra situației social-economice a populației de etnie romă, conducând la aprofundarea sărăciei. Discriminarea în angajarea în câmpul muncii și oportunitățile reduse conduc la creșterea nivelului sărăciei, izolare, excluziune socială, creșterea criminalității, corupției etc.

În special, este subutilizat capitalul uman al femeilor rom ce. Asigurarea accesului acestora la muncă decentă nu doar va îmbunătăți situația familiilor lor, dar le va asigura participarea mai activă în viața publică și va aduce beneficii economiei naționale.

4. Protecție socială și locuințe

Protecția socială a populației de etnie romă este o problemă majoră, cauzele de bază fiind necunoașterea despre serviciile de protecție socială de stat, accesul limitat la aceste servicii, distanțele lungi până la instituțiile sociale, lipsa documentelor de identitate, informare insuficientă din partea autorităților de stat etc.

Conform datelor *Raportului privind implementarea Planului de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pe anii 2016-2020*, elaborat de ARI, situația în domeniul Protecție socială se prezintă în felul următor:

- 1795 de familii de etnie romă au beneficiat de ajutor social;
- 1869 de familii de etnie romă au beneficiat de ajutor pentru perioada rece a anului;
- 713 de persoane de etnie romă au beneficiat de servicii sociale primare;
- 252 de persoane de etnie romă au beneficiat de servicii sociale specializate.

La acest capitol, poate fi evidențiată și preocuparea *Comitetului pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor (CEDAW)*, prezentată în Observațiile finale privind cel de-al 6-lea raport periodic al Republicii Moldova din 10 februarie 2020. Ținând cont de accesul limitat la protecție socială pentru femeile ce aparțin grupurilor defavorizate, precum femeile rome..., se recomandă ”extinderea acoperirii sistemelor de protecție socială existente pentru femeile ce aparțin grupurilor defavorizate, inclusiv pentru femeile rome..., asigurarea finanțării pentru astfel de sisteme și asigurarea sensibilității la gen a acestora”.

Comitetul pentru drepturile copilului în observația sa finală din 2017 (CRC/C/MDA/CO/4-5 (CRC 2017)) a recomandat Republicii Moldova: "(a) Intensificarea eforturilor de abordare a nivelului ridicat al sărăciei în rândul copiilor, în special în rândul ... romilor, inclusiv prin creșterea beneficiilor și asigurarea accesului egal la programele sociale, inclusiv la locuințe". Astfel, în vederea diminuării nivelului sărăciei și marginalizării, asigurarea echității sociale și facilitarea accesului populației de etnie romă la programele de stat de asistență socială este unul din obiectivele prioritare ale acestui Program.

Locuințe. În virtutea unor precondiții istorice, sociale și economice, multe dintre comunitățile de romi din Republica Moldova sunt amplasate în zone compacte în interiorul localităților locuite de non-romi sau în imediata apropiere a localităților, formând sate separate. Starea locuințelor și condițiile de trai din aceste zone, precum și infrastructura subdezvoltată sunt factorii sociali ce determină gradul de sărăcie al populației de etnie romă.

Accesul scăzut al romilor la locuință și starea necorespunzătoare a acestora denotă vulnerabilitatea acestora și reprezintă un element de marginalizare. O mare parte a romilor trăiesc în case de proastă calitate, supraaglomerate și cu infrastructură necorespunzătoare. Adesea, romii nu dispun de propria locuință și continuă să locuiască cu alți membri de familie.

Este de menționat că, în majoritatea cazurilor, romii, care dețin o locuință, nu au acte de proprietate asupra locuinței sau asupra terenului aferent acesteia.

Lipsa infrastructurii în gospodăriile de romi înregistrează rate mult mai înalte decât pentru marea majoritate a gospodăriilor. Locuințele, de cele mai dese ori, sunt construite fără a se ține cont de normele sanitare, nu au fost reparate demult, nu au baie, apă curgătoare, WC și canalizare, conexiune la electricitate și încălzire. De exemplu, conform *studiului Unequal Moldova*, elaborat în 2018, ponderea serviciilor de alimentare cu apă pentru gospodăriile rome este de 66%.

Comitetul consultativ pentru Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale (ACFC) în cel de-al patrulea Aviz pentru Republica Moldova din 25 mai 2016 a recomandat Guvernului: condițiile grave de locuință ale multor romi trebuie abordate fără întârziere pentru a depăși modelele existente de marginalizare și sărăcie extremă.

În prezent, procurarea de apartamente, construcția de case, cât și asigurarea posibilităților de îmbunătățire a condițiilor de locuit sunt practic inaccesibile pentru majoritatea persoanelor rome luând în considerare veniturile lor joase, lipsa locurilor de muncă, cât și prețurile înalte la materialele de construcție.

5. Participarea romilor în viața publică, inclusiv în procese decizionale

Participarea populației de etnie romă în viața publică, în special la procesele decizionale, este un lucru imperativ și, în același timp, un drept definit prin intermediul diferitor Convenții internaționale la care Republica Moldova este parte.

Conform constatărilor *Agendei comunității rome din Republica Moldova pentru anii 2017-2027*, principalele constrângeri în ce privește participarea populației de etnie romă în viața publică sunt următoarele:

- Accesul redus la sursele de informare și la tehnologiile informaționale este mai pronunțat în cazul gospodăriilor de romi;
- Accesul limitat al romilor la informație, interesul scăzut al acestora de a participa la viața publică în general, precum și indiferența factorilor decizionali de a-i implica în viața publică determină, în final, excluderea cetățenilor de etnie romă;
- Existența barierelor lingvistice și nivelul scăzut de educație a persoanelor de etnie romă;
- Unii din romi nu dispun de documente de identitate, ceea ce împiedică și mai mult accesul acestora la educație, la un loc de muncă, la asistență medicală, participarea la vot etc. Accesul limitat al romilor la serviciile de bază și dificultățile în realizarea drepturilor fundamentale sînt condiționate de lipsa documentelor de identitate, cum ar

fi certificatul de naștere, buletinul de identitate, pașaportul și alte documente relevante.

Este de menționat că persoanele de etnie romă sunt reprezentate insuficient în listele deputaților din Parlamentul Republicii Moldova sau în calitate de consilieri locali. De asemenea, romii sînt reprezentați în procent foarte mic în structurile administrației publice și există puține date care ar releva participarea romilor la partidele politice.

Femeile și fetele rome rămân a fi practic invizibile în viața publică. Acestea continuă să lipsească din listele partidelor și structurilor de gestionare a procesului electoral, iar în cadrul serviciilor publice acestea sunt puține și dețin funcții nedecizionale.

Astfel, urmare alegerilor parlamentare din 2019 doar un deputat este de etnie romă, iar urmare alegerilor locale din 2019 au fost aleși 12 consilieri locali romi, jumătate din acestea fiind femei (*spre comparație*: în 2015 doar 2 femei rome au obținut mandate de consilieri locali).

Comisia pentru drepturi economice, sociale și culturale (CESCR) a recomandat în 2017 ca Republica Moldova să îmbunătățească reprezentarea femeilor, inclusiv a femeilor rome, în poziții decizionale atât în sectorul public, cât și în cel privat.

În același an *Comitetul pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități* a recomandat ca Republica Moldova să asigure reprezentarea romilor în procesul de elaborare a politicilor.

În contextul celor expuse, pentru a asigura participarea romilor în procesele decizionale din Republica Moldova este necesară excluderea barierelor, precum și fortificarea egalității de șanse și accesului la implicare în viața socială, economică și politică a țării.

6. Combaterea discriminării

În ce privește *politicile antidiscriminare*, Republica Moldova și-a asumat angajamente extinse în vederea combaterii discriminării romilor în cadrul revizuirii periodice universale și s-a angajat, ca stat participant la Organizația Națiunilor Unite, Consiliul Europei și OSCE, să pună în aplicare angajamentele aferente populației de etnie romă.

Conform datelor prezentate de Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității, în perioada 2015-2020 de către această instituție au fost raportate și examinate 9 cazuri de discriminare pe criteriu de origine etnică ce țin de populația de etnie romă, majoritatea cazurilor fiind legate de hărțuire, instigarea la discriminare pe criteriu de etnie, profilare rasială în activitatea poliției etc.

Astfel, discriminarea romilor continuă să fie unul din cele mai nefavorabile fenomene în procesul de integrare a acestora în societate. Persistența stereotipurilor și prejudecăților față de romi conduc la excluderi sociale, incapacitatea de a accesa servicii publice și regresul în

dezvoltare umană. Discriminarea față de romi se manifestă atât la nivel de individ, cât și sub formă sistemică din partea funcționarilor publici, organelor de drept, cadrelor medicale și didactice etc. Astfel, conform constatărilor unei Analize privind distanța socială, realizate de Centrul ”Parteneriat pentru Dezvoltare” în anul 2018, 40% din cetățeni din Republica Moldova nu ar accepta să fie vecini cu o persoană de etnie romă.

Mulți romi au ales să-și ascundă identitatea ca mijloc de evitare a discriminării. Ponderea nesemnificativă se poate datora reticenței oamenilor de a se identifica ca romi, având în vedere stigmatizarea pe scară largă a identității romilor.

Poziția marginalizată a fetelor și femeilor rome din Republica Moldova este determinată de interacțiunea dintre discriminarea pe bază de gen, rasism și clasă. Femeile de etnie romă se confruntă cu discriminare triplă: ca persoane de etnie romă, ca femei și ca persoane care aparțin unui grup social dezavantajat (de exemplu, fiind persoană cu dizabilități). Acestea sunt expuse unor riscuri mai mari de excludere socială și sărăcie, comparativ cu bărbații din comunitatea lor și cu majoritatea femeilor reprezentante ale altor etnii.

Lipsa egalității este observată în existența cazurilor de violență împotriva femeilor, lipsa accesului la angajarea în câmpul muncii, educație, funcții de conducere și servicii sociale. Din cauza stereotipurilor de gen, este mult mai probabil ca o fată de etnie romă să părăsească școala mai devreme decât un băiat rom.

Acești factori, îmbinați cu așteptările culturale ale rolului de gen atribuit femeilor în gospodăria casnică, semnifică că femeile rome sunt aproape complet excluse din viața economică și politică a țării. Cu toate acestea, există dovezi clare precum că astfel de atitudini se schimbă odată cu pledarea femeilor și bărbaților tineri pentru libertăți mai mari și protecția drepturilor femeilor și bărbaților tineri de etnie romă.

Una din recomandările *Comitetului pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor (CEDAW)*, prezentate în Observațiile finale privind cel de-al 6-lea raport periodic al Republicii Moldova din 10 februarie 2020, este referitor la abordarea discriminării față de femeile rome prin adoptarea unor măsuri speciale temporare pentru accelerarea accesului egal la pozițiile publice, educație și ocuparea forței de muncă.

În 2016 *Comitetul ONU pentru Drepturile Omului* a recomandat Guvernului Republicii Moldova să-și consolideze eforturile de combatere a discriminării și marginalizării romilor, inclusiv prin asigurarea accesului tuturor romilor la documente de identitate.

Generalizând cele expuse, discriminarea populației de etnie romă poate fi prevenită și redusă prin politici bine targetate în care rolul important va reveni cooperării instituțiilor de stat și societății civile. În funcție de context, se impun atât măsuri coercitive pentru sancționarea

oricărei comportament de instigare la ura rasială, care are ca scop de a intimida romii, cât și măsuri pozitive ce încurajează toleranța și multiculturalismul.

Luând în considerare angajamentele în cadrul Agendei de Dezvoltare Durabilă 2030 și Acordului de Asociere Republica Moldova-UE, este importantă stabilirea legăturilor strânse între incluziunea romilor, în special a fetelor și femeilor rome, și prevenirea discriminării, în vederea eliminării tuturor barierelor cu care se confruntă populația de etnie romă în procesul incluziunii în societate. UE abordează problema incluziunii romilor prin intensificarea eforturilor de combatere a discriminării – un element vital în activitatea de protecție a drepturilor omului în cadrul acestui organism.

7. Drepturile persoanelor rome migrante și combaterea traficului de ființe umane

Criza economică, incertitudinea și nesiguranța în ziua de mâine, lipsa locurilor de muncă bine plătite sunt cauzele de bază ale migrației populației de etnie romă. Fenomenul migrației acestei etnii este cunoscut de mult timp, constituind o metodă importantă pentru câștigarea existenței și susținerea de la distanță a celor apropiați.

Lipsa educației și a unei profesii, precum și incapacitatea de legalizare a șederii în țările străine dau naștere ocupațiilor ca cerșitul, furturi, trafic de ființe umane etc. ce implică romii atât ca victime, cât și în calitate de persoane cu rol activ. În acest context, de menționat sunt tendințele recente de expulzare a persoanelor de etnie romă, cu origine moldovenească, din Republica Federală Germania.

Menținerea situației ce generează migrația și traficul de ființe umane rezultă în perpetuarea unor modele comportamentale în rândul romilor cu legături cauzale cu abandonul școlar, analfabetismul, persistența stereotipurilor și prejudecăților etc.

Criza pandemică COVID-19 s-a răsfrâns și asupra veniturilor persoanelor rome, obținute din munca în străinătate. În această perioadă mai mulți bărbați de etnie romă s-au întors în țară. Aceasta poate fi explicat prin faptul că specificul de a pleca la muncă peste hotare este caracteristic mai mult pentru bărbați romi, ponderea acestora în numărul total reprezentând circa 2/3.

Situația dată va determina ca veniturile mai multor familii, care erau constituite din remitențe, să se reducă considerabil. Ținând cont că preponderent femeile, în special din mediul rural, depind mai mult de această sursă de venit, schimbarea respectivă poate determina o înrăutățire considerabilă a situației familiilor de etnie romă din Republica Moldova.

Una din recomandările *Comitetului pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor (CEDAW)*, prezentate în Observațiile finale privind cel de-al 6-lea raport periodic al Republicii Moldova din 10 februarie 2020, se referă la consolidarea rezilienței femeilor rome

împotriva traficului de ființe umane prin promovarea oportunităților educaționale și generatoare de venit pentru femei și fete și familiile acestora.

În *Raportul GRETA privind implementarea Convenției Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane (TFU) de către Republica Moldova („Convenția”)*, în contextul celei de-a III-a runde de evaluare, sunt salutate măsurile întreprinse de autorități pentru facilitarea angajării în câmpul muncii a victimelor TFU, specializarea recentă a judecătorilor în examinarea cazurilor de TFU, precum și cooperarea internațională în domeniu.

Generalizând cele expuse, combaterea migrației și traficului de ființe umane în rândul populației de etnie romă se impune ca un subiect stringent, care cere un set de intervenții urgente din partea Guvernului.

8. Activitatea mediatorilor comunitari

Consolidarea comunității roma și îmbunătățirea situației acesteia este unul din dezideratele politice ale Guvernului Republicii Moldova. Studiile și analizele desfășurate au relevat necesitatea stabilirii unei punți de legătură dintre autoritatea publică locală și comunitatea romă, care, deseori, se confruntă cu fenomene de marginalizare și izolare socială.

Unul din instrumentele identificate, aplicabile cu referire la comunitatea de etnie romă, este institutul *mediatorului comunitar*, care îndeplinește o sarcină importantă în consolidarea comunității roma prin asigurarea unui echilibru în cooperarea dintre instituțiile statului și comunitate, facilitând comunicarea și colaborarea dintre aceștia.

Mediatorul comunitar este persoana de etnie romă din localitatea compact sau mixt populată de romi, responsabilă de asigurarea eficientă a accesului beneficiarilor la servicii de asistență socială, educație, asistență medicală, încadrare în câmpul muncii, documentare, de îmbunătățire a condițiilor de trai, alte servicii în caz de necesitate, prin comunicarea eficientă cu instituțiile de resort din localitate.

Subiectul instituirii funcției de mediator comunitar în Republica Moldova se află în agenda publică din anul 2003. Activitatea mediatorului comunitar devine oficial o ocupație recunoscută, urmare includerii în Clasificatorul Ocupațiilor din Republica Moldova (*Ordinul Ministrului Muncii, Protecției Sociale și Familiei nr. 694-p/2012*), începând cu anul 2012.

Pentru stabilirea necesarului de unități de mediatori comunitari s-au utilizat recomandările Raportului *„Cartografierea localităților dens populate de romi din Republica Moldova”*, realizat în anul 2013 cu suportul Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) Moldova. Conform acestui raport, era propusă angajarea a 48 de mediatori în 44 de localități din Republica Moldova.

Statutul mediatorului comunitar este reglementat de Legea nr. 69/2013 *pentru completarea articolului 14 din Legea nr.436/2006 privind administrația publică locală* prin care Consiliului local i-a fost atribuită o competență nouă – instituirea funcției de mediator comunitar în localitățile compact sau mixt populate de romi.

Pentru reglementarea modului de organizare și exercitare a funcției de mediator comunitar, a fost adoptată *HG nr.557/2013 privind aprobarea Regulamentului-cadru cu privire la organizarea activității mediatorului comunitar*, cu modificări și completări, care a permis funcționarea acestuia în comunitățile de romi. Regulamentul-cadru stabilește condițiile organizatorice de funcționare a mediatorului comunitar (misiunea, funcțiile de bază, atribuțiile, drepturile mediatorului comunitar), cerințele față de candidații la această funcție, formarea profesională etc. De asemenea, prin această HG a fost aprobată și fișa-tip de post.

În anul 2016, mediatorii comunitari s-au mobilizat pentru a iniția înregistrarea *Asociației Naționale a Mediatorilor Comunitari (ANMC)* din Republica Moldova. Scopul de bază este protejarea drepturilor civile, economice, sociale, culturale, și a altor drepturi și libertăți legitime ale persoanelor de etnie romă, dar și dezvoltarea potențialului mediatorilor comunitari prin acțiuni de lobby, advocacy și programe de dezvoltare.

Recunoscând rolul și valoarea adăugată a activității serviciului mediatorului comunitar pentru comunitățile romilor, autoritățile din Republica Moldova depun eforturi pentru asigurarea funcționalității acestuia. Începând cu anul 2018, a fost preluat modul de finanțare a mediatorilor comunitari existent în anii 2013-2014.

Astfel, s-a decis modificarea cadrului normativ corespunzător, fiind adoptată *HG nr. 425/2018 cu privire la modificarea și completarea Hotărârii Guvernului nr. 557 din 17 iulie 2013*, care stabilește finanțarea mediatorilor comunitari *”prin transferuri cu destinație specială de la bugetul de stat către bugetele locale de nivelul întâi, bugetul central al unității teritoriale autonome cu statut juridic special și bugetele municipale Bălți și Chișinău”*, fapt ce a impulsionat procesul de angajare a acestora la nivel local.

Conform prevederilor aceleiași HG: *”Anual, în procesul de planificare bugetară, ARI va prezenta Ministerului Finanțelor propuneri privind numărul mediatorilor comunitari pe autorități publice locale și suma mijloacelor financiare necesare pentru asigurarea exercitării activității acestora”*.

Astfel, în *Legea bugetului de Stat pentru anul 2019* au fost planificate peste 2,2 mil lei pentru 48 mediatori comunitari, iar suma respectivă a fost stabilită reieșind din costul anual necesar pentru salarizarea unui mediator comunitar de 46,6 mii lei.

În urma acțiunilor de lobby și advocacy, efectuate de către ARI, ANMC și GIZ Moldova, în *bugetul de stat pentru 2020* suma planificată a cheltuielilor pentru asigurarea activității mediatorilor comunitari în Republica Moldova a fost calculată pentru 54 de unități de mediator comunitari (numărul planificat majorându-se cu 6 unități) și a constituit peste 3,4 mil lei (creștere de 1,2 mil lei față de 2019). Este de menționat că în suma planificată a cheltuielilor au fost incluse nu doar cele de remunerare a muncii mediatorilor, dar și cele legate de dotarea locului de muncă (mobilă, tehnică de oficiu, consumabile etc.) și formare profesională.

La situația din ianuarie 2021, în Republica Moldova erau angajați 41 de mediatori (din cele 54 de unități planificate), inclusiv 9 mediatori angajați în anul 2020.

Urmare evaluării procesului de angajare a mediatorilor comunitari în Republica Moldova, constatările sunt următoarele:

- Există lipsă de interes, reticență și indiferență din partea unor primării ce țin de angajarea mediatorilor;
- Lipsa candidaților potriviți pentru postul de mediator și procedura birocratică de angajare;
- Necunoașterea despre funcția de mediator și procedura de angajare a acestuia de unele autorități publice locale, precum și neînțelegerea de către acestea a importanței și rolului mediatorului comunitar;
- Dificultăți în convingerea romilor de a se angaja în calitate de mediator din cauza salariului mic;
- Lipsa încrederii reciproce dintre comunitățile de romi și instituțiile statului fapt ce împiedică identificarea potențialilor candidați la funcția de mediator;

Totodată, în ultima perioadă se atestă un interes sporit cu privire la fortificarea instituției mediatorului comunitar atât din partea autorităților de stat, cât și organizațiilor non-guvernamentale și partenerilor de dezvoltare.

În anul 2019, ANMC, cu asistența Oficiului Înaltului Comisar ONU pentru Drepturile Omului (OHCHR) și Agenției de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ Moldova), a pregătit *Manualul privind activitatea mediatorului comunitar*, care reprezintă un ghid extrem de util în exercitarea funcțiilor acestuia.

În anul 2020 ARI, în comun cu GIZ Moldova, au elaborat *Analiza privind analiza statutului mediatorului comunitar*. Amendamentele legale privind fortificarea statutului mediatorului comunitar, propuse de GIZ în analiza respectivă, au fost incluse în proiectul HG cu privire la

modificarea HG nr.557/2013 privind aprobarea Regulamentului-cadru cu privire la organizarea activității mediatorului comunitar, elaborat de MECC, și aprobat prin HG nr.952/2020 cu privire la modificarea unor hotărâri ale Guvernului.

Conform constatărilor Analizei statutului mediatorului comunitar, în activitatea mediatorilor comunitari în administrația publică locală există un șir de probleme și dificultăți:

- Majoritatea mediatorilor au raportat că primăriile le atribuie responsabilități în afara fișei de post. Drept consecință, mediatorii nu reușesc să-și îndeplinească atribuțiile de bază;
- Statutul funcției mediatorului comunitar este asociat statutului lucrătorilor tehnici în primărie;
- Neimplicarea mediatorilor comunitari în procesul decizional la nivel local, inclusiv cel ce ține de elaborarea bugetului local, activitatea echipelor multidisciplinare, comisiilor de distribuire a ajutorului material etc.;
- Unii mediatori comunitari reclamă discriminare și marginalizare la locul de muncă din partea angajaților primăriilor;
- Nivelul redus de salarizare a mediatorilor comunitari comparativ cu angajații din cadrul primăriei;
- În cadrul unor primării nu este înțeles sau este ignorat rolul și valoarea adăugată pe care o poate aduce mediatorul comunitar, considerând că activitatea acestuia se suprapune cu cea a asistentului social sau, în general, este inutilă;
- Lipsa unui sistem de instruirii inițiale și formare continuă a mediatorilor pe domenii ce țin de activitatea profesională, utilizare a tehnicii de calcul, de abilitățile de aplicare la proiecte naționale și internaționale, de oportunitățile de schimb de bune practici la nivel național și internațional;
- Lipsa interesului unor autorități publice locale în oferirea spațiilor de lucru adecvate pentru mediatori sau dotării corespunzătoare a acestora.

Seria problemelor și constrângerilor menționate afectează funcționarea instituției mediatorului comunitar în Republica Moldova și impactează modul de intervenție a statului în asigurarea incluziunii sociale a comunității romă.

9. Cultura și mass media

Cultura populației de etnie romă este un element indispensabil al definirii diversității etnice, cât și al identității. Cultura romilor reprezintă un mix de elemente moștenite din cele mai vechi timpuri și elemente modelate ca urmare a diverselor contexte sociale și istorice în care

romii au existat. Deși conviețuiesc de sute de ani, în societatea moldovenească este puțin cunoscută istoria, tradițiile și valorile culturale ale romilor.

Totodată, cultura romilor este percepută fie prin prisma unor prejudecăți și stereotipuri înrădăcinate în mentalitatea colectivă, fie prin intermediul unor modele stilizate și popularizate prin instrumentele culturii de masă. În condițiile unui mediu contemporan dinamic, romii înșiși încetează să mai fie purtătorii elementelor culturale distinctive, cum sunt percepute limba romani, artele, meșteșugurile sau hainele tradiționale.

La rândul său, ARI colaborează cu 7 organizații etnoculturale ale romilor cu statut republican, susținând activitățile lor statutare și diverse proiecte implementate de ei. Astfel, ARI susține și încurajează participarea romilor în programele și proiectele legate de îmbunătățirea și monitorizarea situației social-culturale a romilor și a integrării lor în societate, organizează diferite mese rotunde și acțiuni de promovare a valorilor culturale, precum și facilitează desfășurarea întâlnirilor societății civile roma cu reprezentanții autorităților publice. Cu prilejul Zilei Internaționale a Romilor (anual, la data de 8 aprilie), ARI, în parteneriat cu Coaliția Vocea Romilor, organizează tradițional o serie de acțiuni de promovare a valorilor culturale și limbii romani.

Consiliul Audiovizualului, în calitate de garant al interesului public și ca autoritate de reglementare în domeniul audiovizualului, protejează minoritățile naționale în conformitate cu legislația în vigoare ce interzice orice formă de instigare la ură pe motive de rasă, religie, naționalitate sau sex. În necesitatea asigurării durabilității și continuității pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova, Consiliul Audiovizualului oferă o atenție deosebită acestui aspect, asigurând dreptul la informare pentru toate categoriile de cetățeni.

Conform datelor *Raportului privind implementarea Planului de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pe anii 2016-2020*, elaborat de ARI, situația în domeniul *Mass media* se prezintă în felul următor:

- Consiliul Audiovizualului a alocat din Fondul de susținere a radiodifuzorilor suma de 100 mii lei Fundației „Roma Awareness”, fondatoarea postului de radio „Romano Patrin FM”, pentru proiectul emisiunii „*Na dara*”, care a fost realizat în limbile romani și româna;
- În 2020 Consiliul Audiovizualului a aprobat Fundației „Roma Awareness” eliberarea licenței de emisie, pentru o perioadă de 9 ani, pentru postul de televiziune „NOAH TV”, al cărui serviciu de programe urmează a fi difuzat prin rețelele distribuitorilor de servicii din țară;

- „Petaló Romano” este unicul proiect în limba romani cu prezență constantă în grila de emisie a TV Moldova – 1. Acest proiect apare lunar (în limba romani cu traducere titrată în română), cu un volum de 30 minute fiecare ediție. Pe parcursul anului 2019 echipa ”Petaló Romane” a realizat 11 ediții cu un volum total de 330 min. de emisie originală și 330 min. în reluare;
- 21 de furnizori de servicii media de televiziune au alocat aproximativ 27 de ore de emisie dedicate comunității rome;

Astfel, menținerea, dezvoltarea și împărtășirea culturii rome, inclusiv prin mass-media, este cheia pentru păstrarea identității acestei etnii și asigurarea unui mediu social mai bogat și mai divers. Mass-media trebuie să fie o sursă de informare imparțială ce promovează obiectiv nediscriminarea romilor și combaterea discursului de incitare la ură împotriva acestei minorități. Totodată, și situațiile legate de xenofobie și Roma fobie în mass-media trebuie prevenite, analizate și combătute.

Generalizând cele expuse mai sus în analiza domeniilor prioritare, populația de etnie romă se confruntă cu un nivel înalt al șomajului, venituri reduse, pregătire profesională și educațională scăzută și condiții de locuit improprii unui trai decent, toți acești factori generând un ciclu vicios de sărăcie continuă. Stereotipurile negative atribuite romilor de către populația majoritară, excluziunea pe piața muncii, în educație, în serviciile de sănătate și în alte sfere sociale, injustiția pe care a trebuit să o suporte romii în trecut stau la baza negării etnicității rome.

Îngrijorările romilor în perspectivă se referă la: pierderea tradițiilor și a meșteșugurilor specifice romilor; identificarea tot mai dificilă a noilor surse de venit; perpetuarea neamului; încadrarea copiilor în instituțiile educaționale ca un factor în formarea copiilor în alt spirit decât cel al romilor, pierzându-se astfel specificul național.

Este de menționat că „*cercul vicios*” al problemelor descrise în acest capitol nu a fost depășit și soluționat în mod cuvenit urmare implementării *Planurilor de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova din perioada 2007-2020*.

Setul de provocări expuse mai sus și multe altele, care derivă din dezavantajele sociale și economice și stereotipurile existente, dar și din atitudinea societății în ansamblu, determină excluziunea și marginalizarea populației de etnie romă din țara noastră, iar condițiile de viață precare și situația socială defavorizată constituie constrângeri majore.

III. OBIECTIVUL GENERAL AL PROGRAMULUI

Obiectivul general al Programului este populația de etnie romă integrată și reprezentată în societate, cu calitatea vieții îmbunătățită.

Obiectivul general al Programului este aliniat la obiectivele și țintele setate în *Strategia națională de dezvoltare "Moldova 2030"* (SND 2030), aprobată prin HG nr.377/2020 și prezentată Parlamentului spre adoptare, și care reprezintă documentul strategic de referință în procesul de elaborare a tuturor documentelor de politici publice.

Ținând cont de scopul SND 2030 ce constă în sporirea calității vieții cetățenilor Republicii Moldova, indiferent de vârstă, mediul de reședință, sex, etnie, dizabilitate, religie și alte diferențe, în care nici un om nu trebuie lăsat în urmă, Programul prevede realizarea unui set de intervenții și acțiuni pentru a contribui la creșterea calității vieții și îmbunătățirea situației socio-economice a populației de etnie romă.

În acest sens, Programul contribuie la realizarea a 7 din 10 *obiective* ale SND 2030 (nr. 1-6 și 9) și anume:

1. creșterea veniturilor din surse durabile și atenuarea inegalităților economice;
 2. creșterea accesului oamenilor la infrastructura fizică, utilitățile publice și condițiile de locuit;
 3. ameliorarea condițiilor de muncă și reducerea ocupării informale;
 4. garantarea educației de calitate pentru toți și promovarea oportunităților de învățare pe tot parcursul vieții;
 5. asigurarea dreptului fundamental la cea mai bună sănătate fizică și mintală;
 6. sistem de protecție socială solid și incluziv;
9. promovarea unei societăți pașnice, sigure și incluzive.

Viziunea și abordările Programului sunt aliniate la angajamentele internaționale ale Republicii Moldova și prevederile SND 2030, inclusiv din perspectiva considerării Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă ale Agendei 2030, rezultatelor analizei situației curente, obiectivelor generale și specifice, acțiunilor, impactului cu referire la cele 7 obiective sus-menționate.

Reieșind din domeniile prioritare din cadrul *Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027* și anume: (I) Participare la viața publică; (II) Dialogul intercultural și apartenența civică la statul Republica Moldova; (III) Mass-media, se preconizează drept *rezultat* al Programului că populația de etnie romă va deveni mai incluzivă din punctele de vedere social și economic și reprezentată în societate, precum și va fi păstrată în continuare identitatea sa culturală.

Este de menționat că, la baza elaborării Programului au stat practicile implementate cu succes în țările Europei Centrale și de Est, precum și recomandările *organizațiilor internaționale* de profil și *programele UE*, care s-au arătat preocupate de situația romilor din Republica Moldova, cu precădere către domeniile principale: educație, ocuparea forței de muncă, sănătate, locuințe, non-discriminare etc.

La 7 octombrie 2020 Comisia Europeană a publicat *Cadrul strategic al UE privind romii, care stabilește o abordare cuprinzătoare bazată pe trei piloni: egalitate, incluziune și participare. Această abordare este complementară măsurilor de incluziune socioeconomică a romilor marginalizați, promovând egalitatea și participarea. Toți romii ar trebui să aibă posibilitatea de a-și valorifica întregul potențial și de a se implica în viața politică, socială, economică și culturală.*

Totodată, având în vedere specificul aparte al culturii și limbii romani, instituțiile internaționale și europene acordă o atenție deosebită purtătorilor acestei culturi inedite cu statut nonteritorial. Aceste paradigme etnosociale au atras atenția Organizației Națiunilor Unite (ONU), Uniunii Europene (UE), Consiliului Europei, Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), care au adoptat un șir de recomandări pentru îmbunătățirea statutului socioeconomic al populației de etnie romă. Programul a fost corelat și cu documentele de politici publice, aprobate de partenerii de dezvoltare și organizațiile internaționale în structura cărora Republica Moldova deține statutul de membru cu drepturi depline (Consiliul Europei, OSCE, ONU etc.).

O serie de entități internaționale pentru protecția drepturilor omului au atras atenția asupra problemelor specifice cu care se confruntă romii în perioada pandemiei COVID-19. Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului, Consiliul Europei, UN Women, Agenția Uniunii Europene pentru Drepturile Fundamentale au subliniat că, la nivel internațional, inegalitățile persistente în comunitățile de romi crește riscul acestora de a fi expuși și mai mult în fața provocărilor determinate de criza pandemică, cum ar fi accesul la serviciile de bază de medicină, procurarea de medicamente, accesul la apă și produse igienice etc., evidențiind, totodată, și problema accentuării discursurilor de ură și discriminare manifestate în adresa populației de etnie romă în perioada respectivă.

IV. OBIECTIVELE SPECIFICE ALE PROGRAMULUI

Obiectivele specifice ale Programului sunt:

1. *Perfecționarea cadrului de politici și instituțional, conform standardelor internaționale, prin eficientizarea mecanismelor de coordonare la nivel național și*

instrumentelor de cooperare cu părțile implicate (autoritățile/instituțiile de stat, organizațiile societății civile române, rețeaua mediatorilor comunitari, comunitățile de romi etc.);

2. *Asigurarea reprezentării și participării efective a populației de etnie romă în viața publică:* reprezentarea în organele alese la toate nivelurile și în organele executive și ale administrației publice la toate nivelurile prin promovarea încadrării în serviciul public;
3. *Garantarea respectării drepturilor social-culturale și promovarea integrării mai bune în societate a populației de etnie romă* prin echitatea socială, combaterea discriminării și asigurarea accesului la educație, sănătate și alte servicii publice, prevenirea migrației și contracararea traficului de ființe umane;
4. *Creșterea gradului de incluziune pe piața muncii și sporirea oportunităților economice* prin facilitarea angajării în câmpul muncii, ridicarea calității capitalului uman, dezvoltarea spiritului antreprenorial și de noi competențe, organizarea campaniilor de informare;
5. *Fortificarea statutului mediatorului comunitar* prin perfecționarea funcțiilor de informare, coordonare, comunicare, încurajare, ghidare și de suport a populației de etnie romă.

Setul de obiective specifice a fost conceput și formulat ținând cont și de influența pandemiei generate de COVID-19 asupra situației populației de etnie romă din Republica Moldova, descrise în Capitolul II al prezentului Program.

Pentru atingerea obiectivelor specifice trasate în Program sunt necesare a fi respectate câteva principii de bază:

- respectarea drepturilor omului și asigurarea egalității de gen;
- solidaritatea și echitatea socială;
- interzicerea practicilor discriminatorii și combaterea traficului de ființe umane;
- asigurarea culturii păcii și nonviolentei;
- conservarea și transmiterea valorilor culturii române;
- asigurarea durabilității și continuității acțiunilor.

În Program a fost asigurată convergența principiilor de bază cu cele aplicate la elaborarea SND 2030: *șanse egale, incluziune, acces echitabil, eficiență, sustenabilitate, coeziune și dreptate socială* etc., ceea ce presupune identificarea celor mai vulnerabile grupuri de romi pentru care sunt necesare intervenții din partea statului.

V. IMPACT

Implementarea acestui Program urmărește soluționarea problemelor și constrângerilor cu care se confruntă populația de etnie romă din Republica Moldova în vederea integrării și reprezentării mai bune în societate și îmbunătățirii calității vieții.

În acest sens, Programul își propune să sprijine populația de etnie romă să depășească principalele obstacole și bariere pe care aceștia le întâmpină în diferite domenii: *participare în procesul decizional, educație, sănătate, muncă, protecție socială, migrație, cultură* etc.

În tabelul nr.2 sunt prezentați *indicatorii de impact*, care au fost stabiliți în baza analizei situației și datelor relevante, precum și Planului de acțiuni al Programului. De asemenea, indicatorii stabiliți în SND „Moldova 2030” pentru realizarea obiectivelor trasate au fost considerați la elaborarea Programului.

Tabelul nr.2. Indicatorii de impact ai Programului

Obiective specifice	Indicatori de impact
Obiectivul specific nr.1 <i>Perfecționarea cadrului de politici și instituțional</i>	1. Numărul de acte normative adoptate 2. Biroul pentru relații cu populația de etnie romă creat și funcțional ce asigură coordonarea efectivă a implementării Programului 3. Grupul de lucru interinstituțional funcțional 4. 50% din localități dens populate cu romi cu planuri locale de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă aprobate și implementate
Obiectivul specific nr.2 <i>Asigurarea reprezentării și participării efective a populației de etnie romă în viața publică</i>	1. Populația de etnie romă reprezentată și activ participantă la viața publică, în special femeile 2. 15 persoane de etnie romă, inclusiv 8 femei, alese în calitate de consilieri locali 3. 20 persoane de etnie romă inclusiv 8 femei, în poziții numite în administrația publică centrală și locală (cu excepția mediatorilor comunitari), inclusiv în funcții de conducere 4. 2 deputați de etnie romă aleși în Parlamentul Republicii Moldova 5. 2 romi angajați în organele de drept 6. 90% de romi documentați cu acte de identitate 7. 100% de copii romi asigurați cu certificate de naștere 8. 100% de cazuri de discriminare a romilor investigate eficient,

	iar autorii faptelor de discriminare sancționați corespunzător
<p>Obiectivul specific nr.3</p> <p><i>Garantarea respectării drepturilor social-culturale și promovarea integrării mai bune în societate a populației de etnie romă</i></p>	<p>1. Populația de etnie romă cu drepturile respectate, proiectate, asigurate și integrată mai bine în societate, iar discrepanțele în realizarea drepturilor eliminate</p> <p>2. Rata de încadrare în educația preșcolară a copiilor de etnie romă în vârstă de 6 ani, inclusiv copii cu dizabilități, dezagregat pe sexe</p> <p>3. 100% de copii romi școlarizați în sistemul de învățământ obligatoriu, dezagregat pe sexe, inclusiv copii cu dizabilități</p> <p>4. Rata de absolvire a învățământului primar, pe sexe, inclusiv copii cu dizabilități</p> <p>5. Rata de absolvire a învățământului gimnazial pe sexe, inclusiv copii cu dizabilități</p> <p>6. 65% din romi cu poliță de asigurare medicală obligatorie</p> <p>7. 100% din copii romi de vârstă preșcolară vaccinați</p> <p>8. 40% din gospodăriile de romi beneficiari de programele de asistență socială</p> <p>9. 10% creștere de mediatizări în mass-media a subiectelor legate de populația de etnie romă</p> <p>10. Ponderea de persoane-țintă care au beneficiat de activități de informare/sensibilizare</p> <p>11. Distanța socială față de populația romă redusă</p>
<p>Obiectivul specific nr.4</p> <p><i>Creșterea gradului de incluziune pe piața muncii și sporirea oportunităților economice</i></p>	<p>1. Populația de etnie romă cu gradul de incluziune pe piața muncii și oportunitățile economice sporite</p> <p>2. 20% din romi plasați în câmpul muncii din total romi înregistrați cu statut de șomer la STOFM, dintre care 12% femei</p> <p>3. 50 de romi absolvenți ai cursurilor de formare profesională la STOFM, din care 20 de femei</p> <p>4. 100 de romi instruiți în domeniul antreprenoriatului și inițierii afacerilor, din care 30 de femei</p>
<p>Obiectivul specific nr.5</p> <p><i>Fortificarea statutului mediatorului comunitar</i></p>	<p>1. 54 mediatori comunitari angajați</p> <p>2. Rețeaua mediatorilor comunitari eficientizată cu contribuții eficiente la abilitarea și incluziunea persoanelor de etnie romă</p>

Acești indicatori de impact vor fi realizați în perioada 2021-2025 și vor fi evaluați după finalizarea implementării Programului.

VI. COSTURI

Din perspectiva finanțării, Programul urmează a fi bazat pe principiile de sinergie și complementaritate dintre resursele financiare publice și cele atrase, inclusiv de la partenerii de dezvoltare, sursele proprii ale romilor etc.

În tabelul nr.3 sunt prezentate *costurile* pentru implementarea Programului, care au fost estimate și generalizate în baza Planului de Acțiuni (Capitolul X).

Tabelul nr.3. Estimarea costurilor pentru implementarea Programului

Obiective specifice	Estimarea resurselor financiare, mii lei	inclusiv:		
		Bugetul de stat, mii lei	Surse externe (partenerii de dezvoltare, organizații internaționale), mii lei	Alte surse (surse proprii ale romilor etc.), mii lei
Obiectivul specific nr.1	1665,0	1500,0*	165,0	-
Obiectivul specific nr.2	1300,0	În limitele alocațiilor bugetare	1300,0	-
Obiectivul specific nr.3	6100,0		5600,0	500,0
Obiectivul specific nr.4	450,0		450,0	-
Obiectivul specific nr.5	300,0		300,0	-
TOTAL	10660,0	1500,0	8660,0	500,0

* *Notă:* Crearea Biroului pentru relații cu populația de etnie romă în cadrul Cămarilor de Stat (calculule efectuate pentru 2022-2025).

Guvernul va alocă mijloace financiare din bugetul de stat pentru implementarea Programului și va atrage partenerii de dezvoltare să contribuie la realizarea anumitor acțiuni de incluziune și îmbunătățire a situației romilor.

De asemenea, costurile Programului vor fi luate în considerare la elaborarea și modificarea Cadrului Bugetar pe Termen Mediu (CBTM), care constituie principalul document de planificare financiară pentru următorii ani. Este de importanță majoră ca CBTM să facă referință la implementarea Programului și să prevadă mijloace financiare corespunzătoare în bugetul de stat.

VII. RISCURI DE IMPLEMENTARE

În tabelul nr.4 sunt sistematizate *riscurile* în implementarea Programului.

Tabelul nr.4. Riscurile în implementarea Programului

Riscul anticipat	Probabilitatea (Joasă, Medie, Înaltă)	Măsuri de diminuare/înlăturare a riscurilor
1. Riscul politic: lipsa voinței politice din partea unor factori de decizie pentru susținerea populației de etnie romă	Înalt	1.Prioritizarea subiectului legat de susținerea populației de etnie romă în documentele de planificare și politici publice ale Guvernului 2.Crearea Biroului Roma pentru relații cu populația de etnie romă în cadrul Cancelariei de Stat
2. Riscul financiar: neacoperirea financiară a acțiunilor din Planul de Acțiuni	Înalt	1.Planificarea acțiunilor în Cadrul Bugetar pe Termen Mediu 2.Atragerea asistenței externe din partea partenerilor de dezvoltare 3.Atragerea altor surse alternative (administrația publică locală, surse proprii ale romilor etc.)
3. Riscul social: adâncirea nivelului sărăciei și, ca consecință, a marginalizării și excluziunii romilor	Înalt	1. Implementarea Planului de Acțiuni al Programului în cooperare cu organizațiile societății civile 2.Prioritizarea subiectului de către

		Guvern
4. Riscul economic: criza economică legată de pandemia COVID-19 poate afecta implementarea Programului	Înalt	1. Monitorizarea strictă a implementării Planului de Acțiuni al Programului 2. Prioritizarea subiectului de către Guvern
5. Riscul juridic: nerespectarea drepturilor omului, discriminarea și integrarea slabă în societate a romilor	Înalt	1. Monitorizarea strictă a implementării Planului de Acțiuni al Programului
6. Riscul statistic: lipsa datelor statistice suficiente pentru analiza obiectivă a situației populației de etnie romă	Înalt	1. Identificarea tuturor surselor posibile de date statistice, rapoartelor, studiilor, sondajelor etc. privind situația romilor din Republica Moldova 2. Perfecționarea sistemului de colectare a datelor statistice/administrative

VIII. AUTORITĂȚI/INSTITUȚII RESPONSABILE

Programul este elaborat de MECC, care conform art.6 din HG nr.691/2017 *cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Educației, Culturii și Cercetării*, cu modificări și completări, realizează funcțiile în domeniul: *”relații interetnice și funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova”*.

În conformitate cu art.7 alin.13 din HG nr.593/2018 *cu privire la organizarea și funcționarea Agenției Relații Interetnice*, cu modificări și completări, această instituție *”colaborează cu autoritățile administrației publice centrale și locale în procesul de incluziune socială a romilor și altor minorități naționale”*.

Părțile implicate în elaborarea Programului sunt membrii *Grupului de lucru interinstituțional*, creat pentru elaborarea și implementarea Programului, în componența căruia sunt delegate peste 30 de persoane:

- Cancelaria de Stat;
- Ministerul Finanțelor;
- Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale;

- Ministerul Afacerilor Interne;
- Biroul Național de Statistică;
- Agenția Relații Interetnice (ARI);
- Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM);
- Consiliul Audiovizualului;
- Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității;
- Oficiul Avocatul Poporului;
- Coaliția ”Vocea Romilor”;
- Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ);
- Oficiul Înaltului Comisar ONU pentru Drepturile Omului (OHCHR).

Grupul de lucru interinstituțional se va reuni în ședințe de lucru cel puțin de 2 ori pe an.

Atribuția de bază a Grupului de lucru constă în coordonarea, monitorizarea și asigurarea abordării sinergice în implementarea Programului.

IX. PROCEDURI DE RAPORTARE

Monitorizarea și evaluarea Programului se va efectua de către MECC și ARI, în parteneriat cu Grupul de lucru interinstituțional, responsabil de monitorizarea implementării Programului.

Monitorizarea va constitui un proces continuu de evaluare în baza indicatorilor și a rezultatelor obținute în cazul fiecărei acțiuni, stabilite în Program. Procesul de monitorizare va fi efectuat prin colectarea, prelucrarea și analiza datelor, identificarea erorilor sau a efectelor neprevăzute, precum și prin propunerile de reformulare a conținutului acțiunilor planificate. Datele statistice și administrative vor fi colectate atât prin utilizarea resurselor autorităților administrației publice centrale responsabile de politica sectorială, autorităților administrației publice locale, cât și prin sondaje efectuate de către instituțiile specializate.

Activitatea de monitorizare a prezentului Program va avea un caracter sistematic și va include elaborarea de către MECC a *Rapoartelor anuale de progres* și prezentarea acestora Guvernului. Pentru elaborarea rapoartelor se va elabora *Matricea de monitorizare* în vederea urmăririi gradului de implementare a acțiunilor din Planul de acțiuni al Programului pe anul de referință.

Raportul final de evaluare, după finalizarea implementării Programului, va fi elaborat de către MECC. Pentru a asigura o abordare participativă și un proces obiectiv și comprehensiv de implementare, evaluarea finală va implica atât autoritățile administrației publice centrale și

locale, cât și partenerii-cheie, precum organizațiile nonguvernamentale române, partenerii de dezvoltare etc.

În procesul evaluării va fi analizată realizarea indicatorilor de impact, stabiliți în Program, vor fi identificate aspectele ce țin de relevanța și statutul rezultatelor de politici, precum și factorii care contribuie, împiedică sau periclitează obținerea rezultatelor de politici pentru populația de etnie romă.

Transparența procesului de implementare a Programului va fi asigurată prin publicarea pe pagina oficială a MECC și ARI a *Rapoartelor anuale de progres*, precum și a *Raportului final de evaluare*, după implementarea acestuia.

MECC și ARI vor asigura mediatizarea pe larg a procesului de realizare a Programului, precum și vor oferi informații relevante partenerilor din țară și celor internaționali.

X. PLAN DE ACȚIUNI

Acțiuni	Indicatori de monitorizare	Costuri de implementare, mii lei	Termen de realizare	Instituții responsabile/Parteneri
Obiectivul specific nr.1. Perfecționarea cadrului de politici și instituțional				
1. Crearea Biroului pentru relații cu populația de etnie romă (<i>Notă:</i> se propune de a fi creat în cadrul Cancelariei de Stat, care va coordona procesul de implementare a politicilor intersectoriale ce țin de populația de etnie romă)	Amendamente la cadrul normativ elaborate și aprobate Birou creat Număr de romi angajați Plan de activitate elaborat	În limitele alocațiilor bugetare: 1500 mii lei (2022-2025)	2022	Cancelaria de Stat Ministerul Finanțelor
2. Asigurarea convocării și funcționării efective a Grupului de lucru interinstituțional cu participarea reprezentanților administrației publice centrale și locale și a populației de etnie romă, în vederea identificării și soluționării dificultăților cu care se confruntă romii.	Numărul de persoane participante Număr de ședințe organizate (minimum 2 – anual) Număr de decizii luate	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Agenția Relații Interetnice Ministerul Educației, Culturii și Cercetării
3. Elaborarea Planurilor locale de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă și aprobarea	Număr de Planuri locale de acțiuni	În limitele alocațiilor bugetare	2021-2022	Autoritățile administrației publice locale

acestora în cadrul ședințelor consiliilor locale/municipale	elaborate Număr de Planuri locale de acțiuni aprobate			Agenția Relații Interetnice <i>Parteneri:</i> Organizațiile nonguvernamentale rome (Asociația Națională a Mediatorilor Comunitari, Coaliția "Vocea Romilor" etc.)
4.Elaborarea unui Studiu actualizat cu privire la cartografierea localităților compact populate de persoanele de etnie romă din Republica Moldova	Studiu elaborat și publicat	În limitele alocațiilor bugetare Surse externe: 165 mii lei	2021	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării <i>Parteneri:</i> Organizațiile nonguvernamentale rome (Asociația Națională a Mediatorilor Comunitari etc.)
Obiectivul specific nr.2. Asigurarea reprezentării și participării efective a populației de etnie romă în viața publică				
<i>Domeniul Participarea romilor în viața publică, inclusiv în procese decizionale</i>				
1. Elaborarea politicilor privind accelerarea accesului egal la funcții publice pentru populația de etnie romă, în special femeile	Numar de acte normative adoptate Numar de romi angajați în administrația publică, inclusiv femei; Numar de romi în	În limitele alocațiilor bugetare	2021-2025	Cancelaria de Stat Agenția Relații Interetnice

	<p>funcții de conducere în administrația publică;</p> <p>Numar de romi consilieri în administrația publică;</p> <p>Ponderea femeilor rome în serviciul public</p>			
2. Asigurarea participării și reprezentării romilor în procesul decizional la nivel central și local, în special a femeilor	<p>Număr de ședințe organizate;</p> <p>Număr de romi participanți la procesul decizional, la nivel central și local, inclusiv femei</p>	În limitele alocațiilor bugetare	2021-2025	<p>Agencia Relatii Interetnice</p> <p>Autoritățile administrației publice centrale și locale</p>
3. Organizarea campaniilor de informare în vederea conștientizării și creșterii ratei de participare în procesul decizional în vederea oferirii șanselor romilor de a fi aleși în consiliile locale	<p>Număr de campanii de informare organizate</p> <p>Număr de romi informați, inclusiv femei</p>	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	<p>Ministerul Justiției</p> <p>Agencia Relatii Interetnice</p> <p><i>Parteneri:</i></p> <p>Autoritățile administrației publice locale</p>

4. Facilitarea angajării absolvenților de etnie romă cu studii finalizate în organele administrației publice centrale și locale	Număr de absolvenți romi angajați Rata de absolvenți romi angajați din total persoane angajate	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Autoritățile administrației publice centrale Autoritățile administrației publice locale
5. Includerea ONG-lor rome, în special de tineret, în Consiliul Coordonator al organizațiilor etnoculturale din Republica Moldova din cadrul ARI	Numărul de ONG rome incluse în Consiliul Coordonator	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Agencia Relații Interetnice <i>Parteneri:</i> Organizații nonguvernamentale rome Autoritățile administrației publice locale
6. Susținerea și consilierea persoanelor, în mod special a tinerilor romi, referitor la crearea ONG-lor rome	Numărul de ONG rome nou-create	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Agencia Relații Interetnice <i>Parteneri:</i> Organizații nonguvernamentale rome Autoritățile administrației publice locale
7. Colectarea și publicarea informațiilor și datelor referitor la asociațiile rome în Republica Moldova și profilul lor organizațional	Informații și date colectate și publicate	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Agencia Relații Interetnice <i>Parteneri:</i> Organizații nonguvernamentale rome Autoritățile administrației publice locale
8. Organizarea de instruiți pentru liderii	Numărul de instruiți	În limitele alocațiilor bugetare	Anual,	Agencia Relații Interetnice

organizațiilor etnoculturale rome în vederea sporirii capacităților de monitorizare a politicilor publice, scrierii de proiecte, perfecționării managementului organizației nonguvernamentale etc.	organizate Numărul de romi instruiți, inclusiv femei	bugetare Surse externe: 200 mii lei	2021-2025	<i>Parteneri:</i> Autoritățile administrației publice centrale Organizații nonguvernamentale rome
9. Organizarea campaniilor de informare cu privire la serviciile de asistență juridică garantată de stat, drepturile minorităților etnice și protecția egală în fața legii	Număr de campanii de informare organizate Număr de romi informați, inclusiv femei	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat Agenția Relații Interetnice Ministerul Afacerilor Interne <i>Parteneri:</i> Autoritățile administrației publice locale
10. Organizarea campaniilor de informare cu privire la oportunitățile de angajare în serviciile de asigurare a ordinii și securității publice	Număr de campanii de informare organizate Număr de romi informați	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Ministerul Afacerilor Interne
11. Dezvoltarea colaborării poliției cu mediatorii comunitari și comunitățile de romi, cu implicarea reprezentanților sectorului asociativ	Număr de acțiuni realizate Număr de mediatori implicați Număr de romi	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Ministerul Afacerilor Interne <i>Parteneri:</i> Autoritățile administrației publice locale Organizații nonguvernamentale rome

	implicați			(Centrul Național al Romilor, Asociația Națională a Mediatorilor Comunitari etc.)
12. Organizarea și desfășurarea cursurilor specializate de instruire în vederea consolidării capacităților angajaților cu statut special și militar din cadrul Ministerului Afacerilor Interne în domeniul protecției drepturilor și lucrului cu persoanele de etnie romă	Număr de instruri realizate Număr de angajați instruiți	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Ministerul Afacerilor Interne Agenția Relații Interetnice <i>Parteneri:</i> Organizații nonguvernamentale române (Centrul Național al Romilor etc.)
13. Organizarea campaniilor de informare cu privire la necesitatea și beneficiile documentării cu acte de identitate (buletin de identitate, certificat de naștere, pașaport străin etc.)	Număr de campanii de informare organizate Număr de romi informați Număr de romi documentați cu acte de identitate Rata de romi documentați cu acte de identitate din total	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Agenția Servicii Publice

	persoane Număr de copii romi cu certificate de naștere Rata copiilor romi cu certificate de naștere			
14. Promovarea participării populației de etnie romă la Recensământul Populației și al Locuințelor (planificat în 2023)	Număr de sesiuni de informare privind necesitatea/beneficiul participării la recensământ organizate Număr de participanți	În limitele alocațiilor bugetare	Semestrul I, 2023	Biroul Național de Statistică Agenția Relații Interetnice <i>Parteneri:</i> Organizații nonguvernamentale române Autoritățile administrației publice locale
15. Elaborarea amendamentelor la art.14 din Codul Familiei referitor la excluderea tuturor excepțiilor la vârsta minimă legală pentru căsătoriile de la 18 ani în vederea prevenirii mariajelor timpurii în rândul romilor	Amendamente aprobate	În limitele alocațiilor bugetare	2022	Ministerul Justiției Agenția Servicii Publice
<i>Domeniul combaterea discriminării</i>				
1. Instruirea obligatorie și informarea instituțiilor	Număr de instruiți	În limitele alocațiilor	2022-2023	Agenția Relații Interetnice

publice în vederea realizării competențelor ce vizează cazurile de discriminare și instigare la ură interetnică în rândul persoanelor de etnie romă	organizate Număr de funcționari publici instruiți Număr de specialiști instruiți	bugetare		<i>Parteneri:</i> Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității Oficiul Avocatului Poporului Academia de Administrare Publică
2. Identificarea, documentarea și raportarea cazurilor de discriminare a persoanelor de etnie romă	Număr de cazuri identificate, documentate și raportate	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Autoritățile administrației publice locale <i>Parteneri:</i> Organizații nonguvernamentale române
3. Examinarea, mediatizarea și monitorizarea implementării recomandărilor formulate de Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității pe cazurile de discriminare a persoanelor de etnie romă	Număr de recomandări formulate de Consiliu Număr de recomandări examinate, mediatizate și monitorizate Număr de ședințe de judecată inițiate	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității
4. Monitorizarea cazurilor de abuz împotriva romilor	Număr de cazuri monitorizate	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Ministerul Afacerilor Interne Agenția Relații Interetnice
5. Susținerea implementării	Număr de	În limitele alocațiilor	Anual,	Agenția Relații Interetnice

programelor/proiectelor în parteneriat cu ONG-le rome care să contribuie la combaterea discriminării, reducerea distanței sociale și combaterea stereotipurilor și prejudecăților existente față de persoanele de etnie roma	programe/proiecte implementate Număr de cazuri de discriminare soluționate	bugetare	2021-2025	<i>Parteneri:</i> Organizații nonguvernamentale rome
6. Informarea comunităților de romi în vederea sesizării organelor competente despre cazurile de discriminare și instigare la ură interetnică	Număr de campanii de informare organizate Număr de romi participanți	În limitele alocațiilor bugetare Surse externe: 200 mii lei	Anual, 2021-2025	Agencia Relații Interetnice Ministerul Afacerilor Interne <i>Parteneri:</i> Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității Oficiul Avocatului Poporului
7. Desfășurarea campaniilor de informare și conștientizare întru prevenirea și combaterea violenței în familie și asigurarea egalității de gen	Număr de campanii de informare organizate Număr de romi participanți, inclusiv femei	În limitele alocațiilor bugetare Surse externe: 200 mii lei	Anual, 2021-2025	Ministerul Afacerilor Interne Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale <i>Parteneri:</i> Organizații nonguvernamentale rome
8. Asigurarea accesului persoanelor de etnie romă, în special a femeilor, la servicii și măsuri de	Număr de victime romi beneficiari,	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Ministerul Afacerilor Interne Ministerul Sănătății, Muncii și

protecție pentru victimele violenței în familie	inclusiv femei Număr de cazuri soluționate Număr de condamnări privind violența în familiile rome în raport cu numărul de cauze intentate Număr de victime ale violenței în familiile rome ce au beneficiat de servicii sociale în cadrul centrelor de stat			Protecției Sociale Agenția Relații Interetnice <i>Parteneri:</i> Autoritățile administrației publice locale
9. Organizarea campaniilor de informare și sensibilizare desfășurate la nivel central și local, în media (în particular TV și online), de combatere discursului de ură și stereotipurilor negative către populația de etnie romă	Număr de campanii de informare organizate Număr de persoane-țintă ce au beneficiat de activități de informare/sensibilizare	În limitele alocațiilor bugetare Surse externe: 100 mii lei	Anual, 2021-2025	Oficiul Avocatului Poporului Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității <i>Parteneri:</i> Organizațiile nonguvernamentale rome
Obiectivul specific nr.3 Garantarea respectării drepturilor social-culturale și promovarea integrării mai bune în societate a populației de etnie romă				

Domeniul Educație				
1. Organizarea campaniilor de informare pentru părinți în vederea înregistrării și înrolării copiilor romi în programul de învățământ preșcolar, primar, gimnazial	Număr de campanii organizate Număr de părinți și copii romi informați Număr de copii romi școlarizați, pe tipuri de învățământ Rata școlarizării copiilor romi din total copii de vârstă școlară, inclusiv fete	În limitele alocațiilor bugetare Surse externe: xxx mii lei	Anual, 2021-2025	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării Agenția Relații Interetnice Autoritățile administrației publice locale <i>Parteneri:</i> Organizațiile nonguvernamentale române Centrul Republican pentru servicii de asistență psihopedagogică
2. Asigurarea accesului copiilor romi la serviciile de educație preșcolară/timpurie	Număr de copii romi înscriși Rata de copii romi înscriși din total copii de vârstă preșcolară Numărul de copii romi care nu frecventează instituția de învățământ	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării Autoritățile administrației publice locale

3. Asigurarea accesului copiilor roma la educație, inclusiv la distanță, prin dotarea cu echipament tehnic necesar	Numărul de copii roma asigurați cu tehnica de calcul	În limitele alocațiilor bugetare Surse externe: xxx mii lei		Autoritățile administrației publice locale
4. Asigurarea transportării copiilor romi din localitățile care nu au instituție de învățământ la instituția din cea mai apropiată localitate	Număr de copii romi transportați zilnic la cea mai apropiată instituție de învățământ Rata copiilor romi beneficiari de servicii de transport din total copii ce necesită aceste servicii	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării Autoritățile administrației publice locale
5. Organizarea programelor de meditație pentru copiii romi necesare pentru asigurarea suportului adițional aferent procesului de învățământ pentru familiile social-vulnerabile	Număr de instituții cu programe de meditație Număr de copii romi beneficiari Rata copiilor romi beneficiari de programe de meditație	În limitele alocațiilor bugetare ale autorităților locale Surse externe: xxx mii lei	Anual, 2021-2025	Autoritățile administrației publice locale <i>Parteneri:</i> Organizațiile nonguvernamentale rome

	din total școlarizați			
6. Încurajarea participării copiilor romi la cercuri școlare și activități extrașcolare	Număr de copii romi înscriși la cercuri Rata copiilor romi înscriși la cercuri din total școlarizați	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării Autoritățile administrației publice locale <i>Parteneri:</i> Organizațiile nonguvernamentale rome
7. Prevenirea absenteismului nemotivat și abandonului școlar al copiilor de etnie romă prin sensibilizarea părinților și comunității de romi	Număr de campanii de informare organizate Număr de părinți și copii romi informați Numărul copiilor romi cu abandon școlar Număr de copii romi identificați și integrați Rata copiilor romi identificați și integrați din total școlarizați	În limitele alocațiilor bugetare Surse externe: xxx mii lei	Anual, 2021-2025	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării Autoritățile administrației publice locale <i>Parteneri:</i> Organizațiile nonguvernamentale rome Centrul Republican pentru servicii de asistență psihopedagogică
8. Implementarea curriculumului la	Număr de instituții de	În limitele alocațiilor	Anual,	Ministerul Educației, Culturii și

disciplina "Istoria, cultura și tradițiile romilor din Republica Moldova" (treapta primară)	învățământ/ număr de copii	bugetare	2021-2025	Cercetării Autoritățile administrației publice locale
9. Încurajarea părinților romi să participe în consiliile de administrație a instituțiilor de învățământ și fortificarea parteneriatelor cu acestea	Număr de părinți romi implicați în comitete părintești	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării Autoritățile administrației publice locale <i>Parteneri:</i> Organizațiile nonguvernamentale rome
9. Asigurarea studenților romi cu locuri de cazare în căminele instituțiilor de învățământ profesional tehnic și superior, ținând cont de actele normative în vigoare	Număr de romi la studii cu finanțare la buget Număr de romi cu locuri de cazare în cămine	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării Instituții publice de învățământ
10. Promovarea învățământului dual prin organizarea sesiunilor de informare pentru elevii absolvenți	Număr de campanii de informare organizate Număr de romi informați Număr de romi	În limitele alocațiilor bugetare Surse externe: x mii lei	Anual, 2021-2025	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării Instituții publice de învățământ (școli profesional-tehnice)

	înmatriculați și absolvenți ai învățământului dual			
11. Instruirea cadrelor didactice din localitățile compact populate de romi cu privire la toleranța interculturală; istoria, cultura și tradițiile romilor; combaterea prejudecăților etnice etc.	Număr de instruiți realizate Număr de cadre didactice instruite	În limitele alocațiilor bugetare 50 mii lei Surse externe: xxx mii lei	Anual, 2021-2025	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării <i>Parteneri:</i> Institutul de Științe ale Educației Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității
12. Dezvoltarea și organizarea programului de alfabetizare pentru romi adulți	Program elaborat Program pilotat în două regiuni Număr de romi alfabetizați, inclusiv femei	În limitele alocațiilor bugetare Surse externe: xxx mii lei	2022 - 2025	Agenția Relații Interetnice <i>Parteneri:</i> Ministerul Educației, Culturii și Cercetării Autoritățile administrației publice locale Organizații nonguvernamentale române
Domeniul Sănătate				
1. Organizarea campaniilor de informare despre beneficiile încadrării în sistemul asigurării	Număr de campanii organizate	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Compania Națională de Asigurări în Medicină

obligatorii de asistență medicală	Număr de romi informați Număr de romi ce dețin polițe de asigurare obligatorie de asistență medicală Rata de romi ce dețin polițe de asigurare obligatorie de asistență medicală din total persoane			Agenția Relații Interetnice
2. Organizarea campaniilor de informare cu privire la accesul la serviciile medicale publice; modul sănătos de viață; prevenirea bolilor transmisibile și a consumului de droguri și tutun; imunizare și serviciile acordate în cadrul asistenței medicale primare și specializate; planificarea familiei și sănătatea reproducerii etc., în special pentru tineri și femeile rome	Număr de campanii organizate Număr de romi informați, inclusiv tineri, femeile rome, mediatori comunitari	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale Agenția Relații Interetnice <i>Parteneri:</i> Autoritățile administrației publice locale
3. Elaborarea și difuzarea în limba romani a spoturilor sociale privind accesul la serviciile	Număr de spoturi sociale difuzate	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale

medicale publice		Surse externe: 100 mii lei		Instituția publică națională a audiovizualului Compania „Teleradio- Moldova” Consiliul Audiovizualului Organizații nonguvernamentale române
4. Instituirea la nivel teritorial a echipelor medicale mobile pentru acordarea serviciilor de asistență medicală (medici de familie, medici specialiști etc.) în localitățile compact populate de romi	Număr de echipe mobile create Număr de romi beneficiari de examinări medicale Rata de romi beneficiari de examinări medicale din total beneficiari, inclusiv în mediul urban/rural Numărul vizitelor efectuate, inclusiv pe tipuri ale serviciilor prestate	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale <i>Parteneri:</i> Autoritățile administrației publice locale
5. Organizarea campaniilor de cartografiere	Număr de campanii de	În limitele alocațiilor	Anual,	Ministerul Sănătății, Muncii și

medicală aferente elaborării/reconstituirii Registrului de evidență medicală primară a populației rome și documentației de evidență medicală primară în localitățile compact populate de rome	cartografiere medicală organizate Număr de rome înregistrați	bugetare	2021-2025	Protecției Sociale <i>Parteneri:</i> Autoritățile administrației publice locale
6. Asigurarea pregătirii personalului medical în domeniul conștientizării cutumelor etnoculturale respectate în mediul tradițional al comunității rome și nediscriminării în procesul de consiliere și mediere pe durata prestării serviciilor medicale	Număr de instruirii organizate Număr de lucrători medicali instruiți	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale <i>Parteneri:</i> Autoritățile administrației publice locale Organizații nonguvernamentale rome
7. Crearea Centrelor de Sănătate în localitățile compact populate de rome	Număr de Centre de Sănătate create Număr de rome deserviți, inclusiv femei Rata romilor deserviți din total persoane deservite Ponderea femeilor rome de vîrstă fertilă	În limitele alocațiilor bugetare	2022-2025	Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale <i>Parteneri:</i> Autoritățile administrației publice locale

	<p>(15-49 ani) cu necesități de planificare a familiei satisfăcute prin metode moderne de contracepție</p> <p>Ponderea copilor romi vacinați</p> <p>Ponderea populației de entia roma acoperită de toate vaccinurile incluse în programul național</p>			
Domeniul Protecție socială				
1. Organizarea campaniilor de informare cu privire la programele de stat de asistență socială, tipurile de servicii sociale și beneficiile existente, drepturile în domeniul asistenței sociale etc.	<p>Număr de campanii organizate</p> <p>Număr de romi informați</p>	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	<p>Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale</p> <p>Agencia Relații Interetnice</p> <p><i>Parteneri:</i></p> <p>Autoritățile administrației publice locale</p>
2. Acordarea asistenței sociale conform	Număr de beneficiari	În limitele alocațiilor	Anual,	Ministerul Sănătății, Muncii și

necesităților identificate și legislației în vigoare	romi, inclusiv femei și copii Rata de beneficiari romi din total beneficiari	bugetare	2021-2025	Protecției Sociale Autoritățile administrației publice locale
3. Examinarea posibilității extinderii acoperirii sistemelor de protecție socială pentru femeile și copii romi	Amendamente legale elaborate și aprobate Număr de femei rome beneficiare Număr de copii romi beneficiari	În limitele alocațiilor bugetare	2022	Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale
4. Consolidarea capacităților membrilor echipelor multidisciplinare la nivel local în domeniul acordării asistenței sociale pentru persoanele de etnie romă	Număr de instruirii realizate Număr de membri instruiți Numărul de cazuri de asistență a romilor de către echipele multidisciplinare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale Autoritățile administrației publice locale
5. Crearea Centrelor comunitare de servicii sociale în localitățile compact populate de romi	Număr de Centre comunitare create	În limitele alocațiilor bugetare	2024-2025	Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale

	<p>Număr de romi asistați, inclusiv femei și copii</p> <p>Rata romilor asistați din total persoane asistate</p>			<p><i>Parteneri:</i></p> <p>Autoritățile administrației publice locale</p>
<i>Domeniul Drepturile persoanelor rome migrante și combaterea traficului de ființe umane</i>				
1. Punerea în aplicare a Acordului între Uniunea Europeană și Republica Moldova privind readmisia persoanelor de etnie roma, aflate în situația de ședere ilegală	<p>Număr de operațiuni de returnare colectivă organizate și desfășurate sub egida Agenției Europene pentru Poliția de Frontieră și Garda de Coastă (FRONTEX)</p> <p>Număr de romi readmiși în Moldova, cu informarea autorităților publice pentru includerea</p>	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Ministerul Afacerilor Interne (Biroul Migrație și Azil)

	acestora în programele de reintegrare și plasare în câmpul muncii			
2. Organizarea campaniilor de informare cu privire la riscurile și consecințele implicării în fenomenele de migrație ilegală și în alte activități criminale	Număr de campanii organizate Număr de romi informați	În limitele alocațiilor bugetare Surse externe: 100 mii lei	Anual, 2021-2025	Ministerul Afacerilor Interne Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale Agenția Relații Interetnice <i>Parteneri:</i> Autoritățile administrației publice locale
3. Acordarea asistenței specializate și asistenței juridice garantate de stat prin asigurarea accesului la justiție a victimelor traficului de ființe umane de origine romă și informarea victimelor despre dreptul lor la compensație financiară de stat și protecție de la intimidarea lor în timpul și după investigare sau procesului de judecată	Număr de romi informați Număr de romi asistați, inclusiv femei Număr de cazuri soluționate	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Ministerul Afacerilor Interne Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale Cancelaria de Stat Agenția Relații Interetnice <i>Parteneri:</i> Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat
4. Prevenirea traficului de copii și femei de etnie romă în scopuri de exploatare sexuală, prin muncă,	Număr de romi informați, inclusiv	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Ministerul Afacerilor Interne Ministerul Sănătății, Muncii și

implicare în activități de cerșit și alte acțiuni ilicite	copii și femei Număr de consultații acordate Număr de specialiști instruiți Număr de servicii oferite			Protecției Sociale Cancelaria de Stat <i>Parteneri:</i> Autoritățile administrației publice locale
5.Instruirea mediatorilor comunitari referitor la traficul de ființe umane și metodele de identificare și referire a victimelor și prezumatelor victime din comunitatea romă	Număr de instruirii efectuate Număr de mediatori comunitari instruiți	În limitele alocațiilor bugetare	2022-2023	Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale Agenția Relații Interetnice Ministerul Afacerilor Interne Cancelaria de Stat <i>Parteneri:</i> Asociația Națională a Mediatorilor Comunitari
6.Elaborarea materialelor informative referitor la migrație și trafic de ființe umane, inclusiv cu traducere în limba romani, pentru distribuire în comunitățile de romi	Materiale informative elaborate și distribuite	În limitele alocațiilor bugetare Surse externe: 100 mii lei	2022	Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale Cancelaria de Stat <i>Parteneri:</i> Autoritățile administrației publice locale

				Organizații nonguvernamentale române
<i>Domeniul Locuințe</i>				
1. Legalizarea și documentarea terenurilor și caselor aflate în proprietatea romilor	Număr de case și terenuri legalizate Ponderea populației de etnie romă cu terenurile și casele legalizate	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Agencia Servicii Publice Autoritățile administrației publice locale
2. Identificarea unor terenuri noi pentru construcția caselor de locuit și implementarea planurilor cadastrale noi în zonele urbane și rurale în care locuiesc romii	Număr de familii române căror le-au fost repartizate loturi de teren pentru construcția caselor	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Agencia Servicii Publice Autoritățile administrației publice locale
3. Elaborarea programelor specializate pentru soluționarea problemei asigurării cu locuințe sociale a familiilor de etnie romă	Necesități de suport evaluate Programe specializate elaborate și implementate Număr de familii române asigurate cu locuințe sociale	În limitele alocațiilor bugetare	2022-2023	Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale Ministerul Economiei și Infrastructurii <i>Parteneri:</i> Autoritățile administrației publice locale

	Rata familiilor rome asigurate cu locuințe sociale din total			
4. Inventarierea necesităților și conectarea gospodăriilor casnice ale populației de etnie romă la rețeaua de alimentare cu energie electrică, gaz, apă și canalizare etc.	Număr de gospodării de romi conectate la utilități, pe tipuri Număr de localități conectate la utilități, pe tipuri Pondere a populației de etnie romă cu condițiile de locuință îmbunătățite	În limitele alocațiilor bugetare Surse proprii ale romilor: 500 mii lei	Anual, 2021-2025	Ministerul Economiei și Infrastructurii Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului Autoritățile administrației publice locale
5. Depunerea proiectelor de dezvoltare a infrastructurii în localitățile compact populate de romi la Agențiile de Dezvoltare Regionale și fondurile de asistență externă	Număr de proiecte depuse Valoarea finanțării obținute	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului Agențiile de Dezvoltare Regionale Autoritățile administrației publice locale

<i>Domeniul Cultura și mass-media</i>				
1. Acordarea suportului pentru afirmarea culturală și promovarea unei atitudini colective pozitive pentru romi	Număr de activități organizate Număr de participanți	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Agenția Relații Interetnice Autoritățile administrației publice locale <i>Parteneri:</i> Organizațiile nonguvernamentale rome
2. Lansarea și implementarea programelor/proiectelor pentru implicarea romilor în viața culturală la nivel local și central	Număr de proiecte implementate Număr de evenimente organizate Număr de romi implicați în programe culturale	În limitele alocațiilor bugetare Surse externe: 400 mii lei	Anual, 2021-2025	Agenția Relații Interetnice <i>Parteneri:</i> Autoritățile administrației publice locale

3. Organizarea sesiunilor de informare pentru asociațiile roma cu privire la participare în cadrul Programului de granturi pentru organizațiile de tineret și proiectelor culturale ale MECC	Număr de participanți Număr de proiecte depuse Număr de proiecte câștigate	Resursele financiare alocate conform HG 503/2019	Anual, 2022-2025	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării
4. Organizarea activităților culturale, educaționale în cadrul bibliotecilor publice, muzee, instituții culturale în vederea promovării patrimoniului cultural al romilor	Număr de activități organizate Număr de participanți	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării Autoritățile publice locale
5. Cercetarea, valorificarea și promovarea patrimoniului etnocultural al comunității rome în spațiul multicultural european și internațional	Număr de acțiuni realizate Număr de evenimente organizate	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Institutul Patrimoniului Cultural Academia de Științe a Moldovei
6. Susținerea și promovarea schimbului cultural cu organizațiile similare de peste hotare în scopul popularizării patrimoniului artistic și operelor artiștilor de etnie romă	Număr de evenimente la care au participat artiștii romi peste hotare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Agencia Relații Interetnice <i>Parteneri:</i> Autoritățile administrației publice locale Organizațiile nonguvernamentale rome
7. Organizarea și desfășurarea evenimentelor culturale consacrate <i>Zilei Internaționale a Romilor</i>	Număr de evenimente organizate	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Agencia Relații Interetnice <i>Parteneri:</i>

<i>(8 aprilie); Zilei Internaționale a Familiei; Festivalului republican al etniilor; Festivalului obiceiurilor de iarnă etc.</i>	Număr de participanți, inclusiv romi	Surse externe: xxx mii lei		Autoritățile administrației publice locale Organizațiile nonguvernamentale rome
8. Elaborarea și promovarea de programe speciale (inclusiv în limba romani) care să asigure și să sporească vizibilitatea și reflectarea vieții comunității romilor și istoriei acestora, în format audio, video și scris	Număr de programe TV și radio difuzate Număr de articole publicate	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Instituția publică națională a audiovizualului Compania „Teleradio-Moldova” Consiliul Audiovizualului Agenția Relații Interetnice
9. Realizarea de materiale pentru mediul online care să reflecte istorii de succes, narațiuni pozitive despre istoria romilor, precum și contribuția acestora la moștenirea culturală locală, națională și europeană	Număr de materiale online	În limitele alocațiilor bugetare Surse externe: 50 mii lei	Anual, 2021-2025	Agenția Relații Interetnice <i>Parteneri:</i> Mass-media Autoritățile administrației publice locale Organizațiile nonguvernamentale rome
10. Monitorizarea radiodifuzorilor și elaborarea rapoartelor privind timpul/spațiul de emisie alocat comunității rome	Număr de monitorizări efectuate Număr de rapoarte elaborate Număr de recomandări	În limitele alocațiilor bugetare	2022, 2024	Consiliul Audiovizualului

11. Organizarea seminarelor zonale de instruire pentru furnizorii de servicii media audiovizuale cu privire la consolidarea capacităților jurnaliștilor privind reflectarea echidistantă și obiectivă a informațiilor despre comunitatea romă	Număr de seminare organizate Număr de furnizori participanți	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Consiliul Audiovizualului
12. Oferirea subvențiilor pentru producerea programelor de interes public dedicate comunității rome	Număr de programe subvenționate Numărul de beneficiari	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Consiliul Audiovizualului
Obiectivul specific nr.4. Creșterea gradului de incluziune pe piața muncii și sporirea oportunităților economice				
<i>Domeniul Muncă și dezvoltarea antreprenoriatului</i>				
1. Informarea și consultarea cetățenilor de etnie romă privind angajarea legală în câmpul muncii în țară și/sau în străinătate	Număr de beneficiari	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Agencia Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă Agenția Relații Interetnice
2. Înregistrarea persoanelor de etnie romă cu statut de șomer la STOFM și acordarea măsurilor de promovare a ocupării forței de muncă	Număr de beneficiari, inclusiv femei Număr de romi angajați, inclusiv femei	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Agencia Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă
3. Stabilirea dreptului la ajutorul de șomaj persoanelor de etnie romă înregistrate cu statut de	Număr de beneficiari, inclusiv femei	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Agencia Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă

șomer				
4. Acordarea serviciilor de ocupare a forței de muncă persoanelor de etnie romă aflate în căutarea unui loc de muncă (fără statut de șomer)	Număr de beneficiari, inclusiv femei	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă
5. Stimularea participării la târgurile locurilor de muncă	Număr de persoane informate	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Autoritățile administrației publice locale
6. Promovarea/relansarea meșteșugurilor/meseriilor specifice romilor în cadrul expozițiilor, târgurilor, festivalurilor etc.	Numărul de evenimente organizate Numărul de participanți, inclusiv romi	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	<p>Agenția Relații Interetnice</p> <p><i>Parteneri:</i></p> <p>Organizații nonguvernamentale rome</p> <p>Autoritățile administrației publice locale</p> <p>Centrul Național de Conservare și Promovare a Patrimoniului Cultural Imaterial</p> <p>Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală</p>
7. Organizarea sesiunilor de mentorat (coaching) privind atragerea resurselor financiare pentru inițierea afacerilor și dezvoltarea capacităților antreprenoriale, inclusiv pentru femeile rome	Număr de sesiuni organizate Număr de romi instruiți, inclusiv femei și tineri	În limitele alocațiilor bugetare Surse externe: 450 mii lei	2021-2022	<p>Organizația pentru dezvoltarea sectorului întreprinderilor mici și mijlocii (ODIMM)</p> <p>Agenția Relații Interetnice</p> <p><i>Parteneri:</i></p>

	Număr de afaceri ale romilor inițiate/dezvoltate			Autoritățile administrației publice locale
8. Elaborarea și implementarea a unui Program dedicat inițierii și dezvoltării afacerilor de către persoanele de etnie romă	Program elaborat și aprobat Număr de cereri depuse Număr de romi beneficiari, inclusiv femei și tineri Rata romilor beneficiari din total cereri depuse, inclusiv femei Număr de afaceri ale romilor inițiate/dezvoltate	În limitele alocațiilor bugetare	2022-2025	Ministerul Economiei și Infrastructurii Organizația pentru dezvoltarea sectorului întreprinderilor mici și mijlocii (ODIMM)
Obiectivul specific nr.5. Fortificarea statutului mediatorului comunitar				
<i>Domeniul Activitatea mediatorilor comunitari</i>				
1. Angajarea mediatorilor comunitari în localitățile	54 mediatori angajați	În limitele alocațiilor	2021	Autoritățile administrației publice

compact sau mixt populate de romi	Rețeaua de mediatori comunitari operațională	bugetare Surse externe: 200 mii lei		locale <i>Parteneri:</i> Asociația Națională a Mediatorilor Comunitari
2. Elaborarea anuală a rapoartelor de monitorizare și evaluare a activității mediatorilor comunitari	Numărul de rapoarte elaborate anual	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Autoritățile administrației publice locale Agenția Relații Interetnice <i>Parteneri:</i> Asociația Națională a Mediatorilor Comunitari
3. Plasarea pe paginile oficiale ale ARI și primăriilor a informațiilor cu privire la planurile de activitate ale mediatorilor comunitari și activitățile/succesele acestora	Numărul de informații plasate pe pagini oficiale	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Autoritățile administrației publice locale Agenția Relații Interetnice
4. Organizarea de către Consiliile raionale/municipale a 2 ședințe de lucru anual cu subiecte dedicate activității mediatorilor comunitari și problematicei comunității rome	Număr de ședințe organizate Număr de subiecte discutate Număr de probleme soluționate Număr de romi	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Autoritățile administrației publice locale Agenția Relații Interetnice <i>Parteneri:</i> Organizațiile nonguvernamentale rome (Asociația Națională a Mediatorilor Comunitari, Coaliția "Vocea Romilor"

	participanți, inclusiv mediatori comunitari			etc.)
5. Diseminarea cazurilor de intervenție de succes a mediatorilor comunitari în scopul promovării serviciului acestora în realizarea incluziunii social-economice a populației de etnie roma	Număr de spoturi/ materiale informative etc. Număr de mediatori comunitari implicați	În limitele alocațiilor bugetare Surse externe: 50 mii lei	Anual, 2021-2025	Autoritățile administrației publice locale Agenția Relații Interetnice <i>Parteneri:</i> Asociația Națională a Mediatorilor Comunitari
6. Semnarea Memorandumului de cooperare între ARI și Asociația Națională a Mediatorilor Comunitari din Republica Moldova în vederea promovării rolului mediatorului comunitar în efortul comun de consolidare a comunității roma și de îmbunătățire a situației acesteia	Memorandum elaborat și semnat	În limitele alocațiilor bugetare	2021	Agenția Relații Interetnice <i>Parteneri:</i> Asociația Națională a Mediatorilor Comunitari
7. Evaluarea necesarului de instruire a mediatorilor comunitari, instituționalizarea programului de instruire și formare continuă și elaborarea unui curriculum adaptat la necesitățile mediatorilor comunitari	Necesarul de instruire evaluat Program de instruire și formare continuă instituționalizat Curriculum elaborat	În limitele alocațiilor bugetare	2021-2022	Agenția Relații Interetnice Autoritățile administrației publice centrale <i>Parteneri:</i> Organizațiile nonguvernamentale roma Asociația Națională a Mediatorilor Comunitari

8.Consolidarea capacităților mediatorilor comunitari prin organizarea evenimentelor, instruirilor, vizitelor de studiu peste hotare etc.	Număr de evenimente/instruiri organizate Număr de mediatori comunitari capacitați Rata de mediatori comunitari capacitați din total mediatori	În limitele alocațiilor bugetare Surse externe: 50 mii lei	Anual, 2021-2025	Agencia Relații Interetnice Autoritățile administrației publice centrale <i>Parteneri:</i> Autoritățile administrației publice locale Asociația Națională a Mediatorilor Comunitari
9. Organizarea Forumului mediatorilor comunitari	2 forumuri organizate Numărul de participanți, inclusiv romi	În limitele alocațiilor bugetare	2022, 2025	Agencia Relații Interetnice Autoritățile administrației publice centrale <i>Parteneri:</i> Asociația Națională a Mediatorilor Comunitari
10. Delegarea mediatorului comunitar în comisiile de lucru raionale intersectoriale și echipele mobile multidisciplinare pentru facilitarea incluziunii sociale a persoanelor de etnie romă	Număr de mediatori comunitari delegați Număr de participări în comisii Număr de vizite efectuate în cadrul echipelor mobile	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2021-2025	Autoritățile administrației publice locale <i>Parteneri:</i> Asociația Națională a Mediatorilor Comunitari

	Număr de rapoarte elaborate de mediatori comunitari			
--	---	--	--	--